

praefertur §. 25. *Inst. de rer. divis. II.*) *Pandectae cedunt Institutionibus, quoties his novationem ex instituto fieri, adparet.* Hinc e. c. §. 7. *Inst. ex quib. causis manum. merito praefertur legi 9. Et L. 11. ff. de manum. vind.* vid. Huber. *Praelect. ad Inst. proem. ff. 10.*

Quanta fit hodie iuris rom. auctoritas? §. 17. Est autem ius Romanum in complexu quidem receptum, ut is, qui legem iuris Iustiniani laudet, fundatam, seu pragmatici loquuntur, habeat intentionem; non tamen aliter nisi in subsidium, h. e. ita, ut mores patrii, statuta civitatum, constitutiones provinciales, nec non uniuersales Germaniae leges praeferrantur.

LIBER I. TIT. I.

DE

IVSTITIA ET IVRE.

§. 18.

Ius vocatum Iurisprudentiae operam daturum ante omnia nosse oportet, quid sit ius & iustitia, quae denique tria summa iuris praecepta habeantur, IVS, vocabulum maxime *πολύσημον* L. II. Et 12. D. h. i. aut *legem*, aut *facultatem moralem*, aut *iurisprudentiam*, aut *complexum legum eiusdem generis* denotat.

objectiv
subjectiv

§. 19.

§. 19. LEX ICTIS est *propositio obligatoria* Quid
subditis a superiore praescripta, L. 1. §. 2. lex et
D. de legib. OBLIGATIO autem, generatim ac- obligatio?
 cepta, *necessitatem moralem agendi significat* *).

*) De obligatione in sensu speciali, qui ICTIS
 sollemnis est, vid. infra §. 725.

§. 20. Cum aliquando vi adhibita extorquere Obligatio et
 liceat, quae sunt in obligatione, aliquando se- lex aut
 cus, siue vt in L. 17. §. 3. *D. commod.* dicitur, quaedam *necessitatis* sunt, quaedam *officii* perfecta
 magis et *voluntatis*: obligatio, imo & lex in aut im-
 PERFECTAM et IMPERFECTAM abit. ta.

§. 21. Iuris porro nomine venit (§. 18.) fa- Ius pro-
 cultas moralis, h. e. *facultas agendi, quae le- facultas
 gibus non repugnant*, eoque in sensu aut PER- te mo-
 FECTVM est aut IMPERFECTVM, prouti iuri rali
 cuidam vel facultas cogendi cohaeret, vel illud quid?
 eadem defitutum est.

§. 22. IVRISPRVDENTIA veteribus dicitur Iuris-
*rerum diuinarum & humanarum notitia, iu- pruden-
 sti iniustique scientia.* ff. 1. *Inst. h. t.* L. 10. tia
 quid?

§. 2. *D. h. t.* In ICTO enim eum iuris *fecialis,*
auguralis & pontificii scientia, quae diuina
 erant, tum iuris *ciuilis*, quod humanum, re-
 quirebatur *).

*) Ita definitionem legalem iurisprudentiae ex-
 plicant *Bynkershoek* de relig. peregrin. in
 opusc. Hal. editis, p. 182. *Gebauer* diss. de
 iustit. & iur. §. 11. in exerc. acad. Vol. I.
 p. 118. sqq. alique.

Concinnior definitio. §. 23. a. Concinnius tamen definiiri potest, quod sit *scientia legum, & iurium, coniuncta cum habitu illa adplicandi speciebus obuenientibus.*

Quid leguleius & rabula? §. 23. b. Cum igitur Icti sit, *scire leges & rite adplicare, (§. anteced.)* is, qui leges, quas memoria tenet, non intelligit, *leguleius* vocatur a Cicerone *Lib. 1. de orator. cap. 55.* Qui leges s. ex inscitia s. ex malitia peruerse adplicat, *rabula* adpellatur ab eodem *ibid.*

Quotuplex interpretatio legum? §. 24. Scientia legum sine facultate *interpretandi* non habetur, quae interpretatio in *theoreticam & practicam* *); *authenticam & doctrinalem; grammaticam & logicam* a Doctoribus dispesci solet. Si qua interpretatio vñ & obseruantia recipitur, *vsualis* audit.

*) Io. Steph. Pütter diss. de iure & officio summorum imperii tribunalium circa interpret. legum, cap. 1. §. 4. in eiusd. opusc. p. 190. 199.

Logica interpretatio. §. 25. Logice legem interpretans, aut eam ad species verbis non expressas extendit; aut verba iusto latiora pro ratione legis restringit; aut sensum legis cum verbis eiusdem pari passu ambulare significat. Hinc logica interpretatio vel *extensiuus* est, vel *restrictiuus*, vel *declaratiuus*.

Adplicatio legum. §. 26. Adplicantur leges a Icto factis, (§. 23. a.) id quod *cauendo, iudicando, agendo & respondendo* fieri potest. Cic. *de orat. lib. 1. c. 48.*

§. 27.

§. 27. IVSTITIA *conformitas cum legibus* Iustitia
perfectis dicitur *). quid?

*) Cum finis vniuersi iuris sit iustitia. L. 1. §. 1.
 D. h. t. merito sacerdotes iustitiae se profi-
 tentur Icti; aemulati in eo philosophos, in
 primis Stoicos, quorum praeceptis plerique
 veteres Icti imbuti fuerunt.

§. 28. Cum autem actiones vel *internae* sint, Vel inter-
 vel *externae*, iustitia quoque in *internam* & *ex- tera*
ternam diuiditur, prout vel internae actiones vel ex-
 legibus conformes sunt, vel solae externae *) terna.

*) Internam iustitiam in mente habuerunt aucto-
 res iuris nostri, cum iustitiam dicunt constan-
 tem & perpetuam voluntatem ius suum cui-
 que tribuendi. pr. I. h. t. L. 10. pr. D. h. t.
 Non tamen interna, sed externa pro fine artis
 nostrae habenda est. In ciuitate enim is etiam
 habetur vir iustus, qui externas actiones ad
 legem componit, quamvis non accedat con-
 sciens illa & perpetua voluntas; & cogitationis
poenam nemo in foro patitur. L. 18. D.
de poen.

§. 29. Tria den'que *iuris praecepta*, quae Tria iu-
 §. 3. I. h. t. traduntur, sunt: *honeste viuere, ne- ris prae-*
minem laedere, suum cuique tribue. cepta.

TIT. II.

D E

IVRE NAT. GENTIUM
ET CIVILI.

§. 30.

Ius complexum legum significare diximus titulo priori. (§. 18.) Divisiones autem iuris, eo sensu accepti, ex mente Ictorum romanorum hae sunt. Illud ius, quod ad statum publicum spectat, *publicum*, quod ad singulorum utilitatem, *priuatum* vocant. L. 1. ff. 2. h. t. Priuatum ipsis aut *ius naturale* est, aut *gentium*, aut *ciuile*. Ius naturale dicunt, quod natura omnia animalia docuit; L. 1. §. 3. ff. de iust. & iur. pr. I. h. t. *gentium*, quod ratio inter omnes homines constituit, & apud omnes peraeque custoditur; L. 1. ff. 4. ff. eod. ius *ciuile* denique, quod in vna ciuitate est constitutum. L. 9. ff. eod.

§. 31. Rectius autem diuisiones iuris sic concipiuntur. Si *originem* eius ac *fundamentum* spectes, duplex illud est. Quod enim ex ipsis rerum ideis profluit, *IVS NATVRAE*, quod in arbitrio legislatoris nititur, *POSITIVVM* s. *CIVILE* *) vocari sœuevit. Ius naturae aut *STRICTE SIC DICTVM* est, aut *GENTIUM* integrarum. *principium adaequatum* *) Kar

cognoscendi ius naturae continet 3. plei bonum; scilicet Dei cultum, philantiam, & socialitatem; inde sequitur ergo blasphemia iuri naturae est contrarium; quia Dei cultum subvertit

*) Kar' & ...
quomodo
dei sole
§. 32. Polit
DIVINVM; fi
HUMANVM
generi commu
et, & hinc i
peccat sole. A
Luit. 18. §

§. 33. Pro
CVM est, ut
peractis in re
docet, priuat
imperio & su
tinet *)

*) Ius publicum
nes vocantur
I. t. Polit
celatur par
fi. de V. S.
dem sensu v
3. tit. 2. c.
tin. 107. ver

§. 34. Dime
di tertium d
vel expresse i
differencia iur
SCRIPTI, ab
§. 1. ff. de ti
ultam su

*) Κατ' ἐξοχὴν civile vocatur ius romanum, quemadmodum & Roma κατ' ἐξοχὴν vrbis dici solebat. §. 2. I. h. t.

§. 32. Positium ius, si in Dei voluntate, Positivum vel DIVINUM; si in hominis legislatoris arbitrio, Diuinum vel humano vel hu- HVMANVM adpellatur. Diuinum vel humano man. generi commune, vel genti Iudaicae proprium est, & hinc in vniuersale & particulare dispelci solet. Ad prius referunt Gen. C. 9 v. 6. Leuit. 18. & 20. & familia.

§. 33. Pro diuerso obiecto ius aut PVBLICVM est, aut PRIVATVM. Publicum iura imperantis in republica & subditorum qua talium docet, priuatum iura et obligationes, quae ex imperio & subiectione civili non fluunt, continet *). III. Vel publ. vel priuatum.

*) Ius publicum & priuatum duae iuris positiones vocantur. §. 4. Inst. h. t. L. 1. §. 2. ff. h. t. Positio enim, *κοινὸς, θεοῦ* Stoicis dicebatur pars seu species Cuiac. ad L. 115. ff. de V. S. Eodem vocabulo positionis eodem sensu vsus esse Palladium de re rust. L. 3. tit. 2. obseruauit Car. Andr. Duker de Latin. Ict. vet. p. 316.

§. 34. Diuersus denique modus ius constituen- III. Vel di tertiam diuisionem creat. Legislator enim scrip- vel expresse ius constituit, vel tacite. Vnde tum vel differentia iuris SCRIPTI, ἐγγράφως, & NON non SCRIPTI, ἀγγράφως, *) §. 3. Inst. h. t. L. 6. tum. §. 1. ff. de iustit. & iure.

*) SCRI-

cultum subreelit.

*) SCRIPTVM IVS, iureconsultis non est in scripturam redactum, sed promulgatum; NON SCRIPTVM non promulgatum.

Species iuris scripti. §. 35. Iuris scripti species apud Romanos obmutatam subinde formam reipublicae erant plures. Nam eo referuntur, I. *leges centuriatae*, II. *plebiscita*, III. *Senatus consulta*, IV. *principum placita*. Ad non scriptum spectant I. *magistratum edicta*, II. *responsa prudentum* *), quae & strictissime *ius civile* dici solent. L. 2. §. 5. ff. de orig. iur. III. *disputatio fori*, IV. *mores maiorum*.

*) Atqui magistratum edicta & responsa prudentum ad ius scriptum referuntur §. 3. I. h. t. Responsum cape. Ἀγρῶς vtrique haec species iuris fuit, ratione originis; quia non promulgata tacite in foro auctoritatem obtinuit. Posteaquam vero edictum perpetuum conditum est, & Iustinianus responsa Ictorum, corpori iuris inserta, cum legibus reliquis publicavit, vtrumque ius ἐγγράφον esse coepit.

Quid lex? §. 36. LEX CENTVRIATA est, quam populus Romanus, (id est, patricii & plebs coniunctim), rogante Dictatore, Consule aut Praetore, in comitiis constituit §. 4. Instit. h. t. Latae sunt leges centuriatae in libera republica, imo & Augusto imperante; Tiberii vero aevo desierunt.

Quid plebiscitum? §. 37. PLEBISCITVM, quod plebs, (a patricii discreta), rogante Tribuno plebis constituit

ELEM.
tit. §. 4. Legi
initio teneri mo
auctoritas d
legem primam
CCCVI. Lic. 11
LIIAM anno v.
11. ac denique
c. CCCCLXV. 1
Lib. 4. cap. 38
feri.

*) In iure notum
sunt plebiscita
Vaccina, C.

§. 38. SEN
republica eman
placita eius or
Polyb. Hist. 11
ges in canoie pr
re liberae resp
berius, euerit
rem, comitia e
Tit. lib. 1.
Senatum ius
L. in. C. de j

*) Senatuscon
ram aerarii, h
uacuum, co
ham admittit
supplicatione
nebant. Pol

tuit §. 4. *Inst. eod.* Quibus plebiscitis quum initio teneri nollent patricii: postea iis eadem auctoritas data ac legibus centuriatis *), per legem primum HORATIAM, latam anno v. c. CCCVI. *Liv. lib. 3. cap. 55.* deinde per PVBILIAM anno v. c. CCCXVI. *Liv. lib. 8. cap. 12.* ac denique per HORTENSIAM, anno v. c. CCCCLXV. *L. 2. §. 8. ff. de O. I. Gell. Lib. 4. cap. 38.* Desierunt Augusto imperante ferri.

*) In iure nostro multae occurrunt leges, quae sunt plebiscita, velut *Lex Aquilia, Falcidia, Voconia, Cincia &c.*

§. 38. SENATVSCONSVLTA libera adhuc SCto. republica erant *decreta senatus de rebus, amplissimi eius ordinis curae demandatis* *). Vid. *Polyb. Hist. lib. 6. cap. 12. sqq.* Ius ergo, leges *in causis priuatis* condendi senatui tempore liberae reip. non fuit. Posteaquam vero Tiberius, euerfurus antiquum leges ferendi morem, comitia ex campo transtulerat in curiam; Tacit. *lib. 1. Ann. cap. 15.* non ambigebatur, senatum ius facere posse, *L. 9. ff. de legib. L. vn. C. de senatusc.*

*) Senatusconsulta ergo libera republica ad curam aerarii, legationes, administrationem provinciarum, cognitionem de maleficiis per Italiam admissis, triumphos, comitia, ferias, supplicationes, aliaque huius generis, pertinebant. *Polyb. ibid.*

Quid
SC?

§. 39. Quum ergo senatus ab eo tempore, populum vel comitia repraesentaret: (§. 38.) SENATVSCONSVLTVM definiri poterit, quod fit *ius a senatu, loco populi, ad orationem principis constitutum* §. 5. *Inst. h. t. L. 2. §. 9. ff. de O. I.*

Quam
diu du-
rarint?

§. 40. Talia SC. vel, uti nonnunquam vocantur, *iura ORATIONIBVS PRINCIPVM constituta*, L. 8. *ff. de transact. L. 1. ff. in quib. caus. pign. iunct. L. 52. §. 10. ff. pro soc. L. 60. pr. ff. de rit. nupt.* post Antoninorum tempora paullatim ab usu recesserunt, postquam multo ante principes, constitutionibus vel edictis suis, iura nova sancire coeperant. *N. J. B. Leonis*

Consti-
tutio-
nes quid
sint.

§. 41. CONSTITVTIOES huiusmodi sunt *principum placita, quae, si hi volunt, (§. 6. Inst. h. t.) legis habent vigorem. L. 1. pr. ff. de const. princ. **). Ratione finis in GENERALES & SPECIALES dispesci solent, prout nimirum aut eum in finem a principe dantur, ut omnes subditi obligentur, aut minus.

*) Concessum est hoc ius leges condendi imperatoribus romanis per *legem regiam* §. 6. *L. h. t.* Erat autem lex regia, quae et *lex imperii* dicitur in *L. 3. C. de testam.* nec non *augustum privilegium* in *L. vn. §. 14. C. de caduc. toll.* nihil aliud quam complexio praerogatiuarum, Imperatoribus decretarum sub auspicio Imperii. Vid. *Antiquit. Rom. h. t. §. 43. seqq.*

§. 42. Sin autem ad ipsa constitutionum *con-* Consti-
tenta respicimus, quinque earum sunt genera: titio-
 EDICTA, MANDATA, RESCRIPTA, DECRE- num ge-
 TA & PRIVILEGIA; ex quibus quaedam, edic- nera.
 ta nimirum, semper sunt constitutiones *genera-*
les, quaedam non nisi *speciales*, scilicet manda-
 ta et privilegia; quaedam denique, veluti res-
 scripta & decreta, modo ad generales, modo
 ad speciales constitutiones referendae sunt.

§. 43. EDICTA sunt *constitutiones*, quae *ge-* Edicta.
neratim feruntur, & in omnium subditorum
utilitatem ius novum constituunt. L. 1. §. 1.
*ff. de constit. Princip. **) Vnde facile ab edic-
 tis distinguas MANDATA, quae ad magistratus
diriguntur, ipsisque modum administrandi mu-
 neris praescribunt. L. 1. C. de mandat. Princ.
 Iac. Gothofred. ad L. vn. Cod. theod. de man-
 dat. princ. pag. 28. T. I.

*) Sine dubio illa ius generale faciunt & pro
 lege sunt. Vnde & LEGES EDICTALES PER-
 PETVAE, vel IN PERPETVVM VALITV-
 RAE dicuntur; L. 6. C. de sec. nupt. L. 6.
 de vers. rescript. itemque EPISTOLAE GE-
 NERALES, L. 1. §. 2. ff. de fugitiv. SA-
 CRAE LEGES Nov. 48. fin.

§. 44. RESCRIPTA ad *instantiam* subdito- Rescrip-
 rum emittuntur, & prout Princeps vel ad libel- ta.
 los, seu ἀξιωματικῶν partium, vel ad consultatio-
 nes magistratum, vel ad desideria vniuersita-
 tum respondet, L. 19. §. 9. ff. locat L. 3. §.

1. ff. de testib. vel ADNOTATIONES seu SVBNOTATIONES, vel EPISTOLAE, vel SANCTIONES PRAGMATICAE dicuntur. L. 6. & 7. C. de diuers. rescript. L. 12. C. de veltig.

An rescripta ius fecerint?

§. 45. Cum rescripta ad instantiam subditorum emittantur: (§. praeced.) consequens est, vt illa non faciant ius, si preces veritate haud nitantur, L. fin. C. de diuers. rescr. & pragm. sanct. quod praesumitur, si in reip. detrimentum, aut in praeiudicium iuris, tertio quaesiti, tendant L. 3. & L. 7. C. de precib. Imp. off. L. 6. C. Si contra ius vel util. publ.

Decreta

§. 46. DECRETA dat Imperator, causam controuersam ex actis cognitam decidit, L. 1. §. 1. ff. de constit. princ. L. vit. Cod. de leg.

An rescripta et decreta faciant ius generale?

§. 47. Cum constitutiones Principum Legis habeant vigorem, si Princeps velit: (§. 41.) sequitur, vt decreta & rescripta ius generale haud faciant, si aut quaestionem facti decident, aut ius quidem dubium dirimant, sed ex iis quae circumstant adpareat, Principem ius singulare ac exorbitans statuere voluisse. Alias autem pro legibus generalibus omnino valent, L. 12. C. de leg. & constit. *)

*) conf. Reinharth ad Christin. Vol. 1. obs. 1.

Privilegia.

§. 48. PRIVILEGIA denique sunt constitutiones, quibus Imperans individuum aliquod, siue rem siue personam, a iure communi quoad plu-

res actus similes in fauorem eximit. *) 6. l. h.
 t. Inde regula: *privilegium non trahendum est ad exemplum.* — *privilegium strictè est interpretandum.*

*) Ab his ergo privilegiis accuratiores rectè distinguunt I. CONSTITUTIONES PERSONALES, quibus quis quoad unicum actum a iure communi eximitur, quaeque vel odiosae sunt, vel favorabiles, & dispensationes, abolitiones atque adgratiationes. comprehendunt; II. BENEFICIA LEGIS, cum generalia, veluti restitutionis in integrum, inuentarii, ordinis, diuisionis, tum specialia, quibusdam hominum generibus, vt mulieribus, studiosis, fisco, collegiis & corporibus data, quae & nonnunquam IVRA SINGVLARIA et improprè *privilegia* adpellantur. Cuiac. *obj. lib. 15. cap. 8.*

§. 49. Tribuuntur privilegia vel gratis vel onerose. Inde vel GRATIOSA vel ONEROSA sunt. Porro aut *personae* aut *causae* conceduntur. Illa PERSONALIA; haec REALIA dicuntur doctoribus. Personalia cum persona exspirant; realia ad quemcunque rei privilegiatae possessorem transeunt, L. 3. §. 1. ff. de cens. L. 196 ff. de reg. iur.

Vel
 personae vel
 causae
 conceduntur.

§. 50. Quum ergo privilegia sint constitutiones, quibus ius commune restringitur, & subditio ius singulare conceditur: (§. 48.) consequens est, I. vt ea solus imperans concedat; II. vt ea concedendi ius non sit magistratibus; III. vt ordinario reuocari a Principe non possint.

Privilegia
 solus
 imperans
 concedit.

Magistratum edicta. §. 51. Ad ius non scriptum pertinent I. MAGISTRATVVM EDICTA. (§. 35.) Solebant enim praetores proconsules, aediles curules, imo et alii magistratus sub auspiciū magistratus edicere, quo ordine, quae ratione ius dicitur essent de rebus ad iurisdictionem suam pertinentibus. Vnde edicta urbana siue PRAETORIA, PROVINCIALIA siue PROCONSULARIA & AEDILITIA, quae coniunctim IVRIS HONORARIJ nomine venire solent. §. 7. *Inst. h. t. l. 7. §. 1. ff. de iust. & iur. l. 52. §. 6. ff. de oblig. & act.*

An ius facere poterint.

§. 52. Quamvis enim magistratus non essent legislatores: L. 12. §. 4. *ff. de Public. in rem act. l. 12. §. 1. ff. de bon. possess. sensim tamen sibi sumserant facultatem, ius adiuvandi, supplendi, corrigendi propter utilitatem publicam. l. 7. §. 1. ff. de iust. & iur.* Et ita intelligenda verba Iustiniani Nov. 25. *praef. & Nov. 26. cap. 1. §. 1.* ubi praetores *legislatores* vocantur. Vnde tot actiones *praetoriae & aedilitiae*, interdicta restitutions in integrum, bonorum possessiones. Quae omnia initio vsu fori comprobata, denique iuris scripti auctoritatem obtinuerunt, cum compilatum est Edictum perpetuum.

Edictum perpetuum.

§. 53. Nimirum auspiciis Hadriani eiusque iussu collegit edicta Praetorum, quae tum existabant, Salvius Iulianus Ictus. Hoc quasi iuris hono-

ELEM.
honorarii corp
& edicto Imper
*) Perit illu
digeat migrat
redicta in is
leg. Apul. L.
edicto & L. 4
*) Entrop. VII
Digst. Bach.
Selt. 4 p. 4
§. 34. Porro
ad ius non scri
Iustinianus cor
iura responde
*) Permissum
bus traditum
de O. I. post
nibus eam
obtinuerunt
dicerent.
§. 53. Ex h
tis et respon
velut legitima
fictio, actione
legitimi deo. I.
§. 53. Dico
NIS, formula
iura inter se
f. de Orig. I.
nago existim

T CIVIL.

honorarii corpus vim legis perpetuae accepit, & edicto Imperatoris est publicatum A. C. 131.

*) Perit illud quidem, multa tamen ex eo in digesta migrarunt, quemadmodum & tria edicta aedilitia in iis supersunt. L. 27. §. 28. ff. ad leg. Aquil. L. 1. §. 1. & L. 38. ff. de aedil. edicto & L. 40. seqq. ff. eod.

*) Eutrop. VIII. 9. Constit. tanta de confirm. Digest. Bach. hist. iurispr. rom. Lib. 3. C. 2. Sect. 4. p. 460. seqq.

§. 54. Porto II. & RESPONSIVA PRUDENTVM Responsa prudentum ad ius non scriptum referuntur, (§. 35.) id est sententiae eorum, quibus permixtum erat *) de iure respondere § 8. Inst. h. t. *Guthrieus: Praejudicium*

*) Permissum vero id erat initio omnibus, quibus studiorum esset fiducia: L. 2. §. 47. ff. de O. I. postea Augustus certis tantum hominibus eam facultatem respondendi concessit, obstrinxitque iudices, ne ab eorum sententiis discederent. §. 8. Inst. h. t.

§. 55. Ex iureconsultorum illis interpretamentis et responsis, multa nata sunt iuris capita, iura in-veluti legitima patrum tutela, querela inofuscta, ficiosa, actiones utiles, legis actiones, & actus legitimi &c. L. 2. §. 6. ff. de O. I.

§. 56. Dicebantur nimirum LEGIS ACTIO- Maxime ac- NES, formulae & conceptiones verborum, quibus inter se homines disceptabant, L. 2. §. 6. legis, & ff. de Orig. Iur. ACTVS vero LEGITIMI, vt actus le- vulgo existimatur, erant negotia publice vel gitimi. privatim.

pertinent I. M.
(35.) Solem
aediles curas
picipium magis
ratione ius di
tionem suam pe
na sine PRAET
COCONSULAT
in IVRIS HON
§. 7. Inst. h.
L. 52. §. 6.
stratus non est
de Public. in n
possess. sentent
, ius adiuva
er vilitatem p
& iur. Ex iur
ov. 25. praef
traetores legit
ones praetoria
ones in integre
e omnia initio
ris scripti aut
mpilatam est E

privatim, sollempniter celebranda; veluti manumissio, adoptio, emancipatio, cessio in iure, mancipatio, acceptilatio, hereditatis aditio, tutoris datio &c. *)

*) De his actibus regulam tradunt doctores, quod neque Diem, neque conditionem, neque procuratorem admittant. *L. 77. l. 123. pr. f. de A. J.*

Disputatio fori & mores maiorum. §. 57. Denique ad ius non scriptum (§. 35.) pertinent: III. DISPUTATIO FORI & IV. MORES MAIORVM. Disputatione fori intelligitur *ius ex rebus iudicatis, in primis centumviralibus ortum, siue illud ius, quod hodie usum fori vocamus* *) L. 2 § 5. ff. de orig. iur. Cic. Top. Cap. 5. Mores autem maiorum vocabatur *omne ius consuetudinarium ab antiquo in ciuitate obtinens, proprio ac peculiari nomine carens, cum neque ex edictis magistratum, neque ex responsis prudentum, neque ex disputatione fori derivari posset* **). L. 12. §. 2. de iudic. Cic. l. c.

*) Hac disputatione fori saepe ius durum ad aequitatem est inflexum, & quod Icti ex cogitauerant, in foro auctoritatem obtinuit. Exemplo est querela inofficiosi. Valer. Max VII. 7. vid. Io. Aug. Hellfeld progr. de disput. fori. Herm. Cannegieter obs. iur. rom. Lib. 3. cap. 2. & Car. Frid. Zepernick diatr. de iudiciis centumviral. §. 6. Siccamae libro de ead mat. adiect.

***) Sic moribus maiorum adscribitur, quod consulibus absentibus Praetor consulare munus usurparet, quod feminae ciuilibus muneribus haut fungerentur, quod donationes inter coniuges

iuges non valent, aliaque multa quae con-
cessit Io. Gothofr. Richter in *diff. de moribus
maiorum.*

§. 58. Quum ius non scriptum si consuetudo
fit ius tacito consensu legislatoris introductum:
(§. 34) consequens est, I. vt quae facti sit, an
consuetudo huiusmodi in rep. inoleuerit? quod
ex diuturnitate temporis & actuum vniformium,
rectae rationi non repugnantium, frequentia pro-
bandam. L. 1. C. *quae sit long. consu.* L. 34. §
39. ff. *de legib.* II. Vt introductae eadem vis
sit, ac scriptae legis, §. 9. *Inst. h. t.* L. 32. §.
1. ff. *de legib.* III. Vt. & legibus anterioribus
deroget, & easdem plane tollat. L. 32. §. 1.
ff. *de legib.* §. 2. *Inst. h. t.*

Confue-
tudinis
vis &
potestas

§. 59. *Leges centuriatae & plebiscita* hodie
non distinguuntur, quia forma ciuitatis romanae
nusquam exstat. Si quis vero statuta collegio-
rum, quae nostris in vrbibus *der Stadtrath.* vo-
cantur, *senatusconsulta* nominare velit: per nos
licet. Constitutiones Principum habemus eas-
dem, quas Romani. Magistratus autem nostri
edicta annua non condunt, nec in extraordina-
riis, quae proponunt, edictis iura noua conti-
nentur. *Sententiae Ictorum* in magno, imo
nimio sunt honore; nec *disputationi fori mo-
ribusue maiorum* sua deest auctoritas.

Anho-
die toti-
dem iu-
ris scrip-
ti spe-
cies sint.

§. 60. Ceterum omne ius vel ad PERSONAS, Objecta
vel ad RES, vel ad ACTIONES pertinet. §. *vit.* iuris

nae res, *Inst. h. t.* Vnde iam hoc libro primo, *de iure personarum*; libro secundo, tertio & initio quarti *de iure rerum*; libri quarti capite sexto & sequentibus *de iure actionum* agitur.

TIT. III.

D E

IVRE PERSONARVM.

§. 61.

Quid homo?
quid perso-
na?

HOMO & PERSONA in iure maxime differunt. HOMO est, cuiuscumque mens ratione praedita in corpore humano contingit. PERSONA est homo, statum civili praeditus.

Quid status?
& quod duplex?

Euro
Höopfer

§. 62. STATUS est qualitas, cuius ratione homines diverso iure utuntur; isque est vel NATURALIS, vel CIVILIS. Quoad statum naturalem homines vel sunt *nati*, vel *nascituri*, vel *masculi* vel *feminae*; vel *sani* vel *aegroti*; vel *sanae mentis* vel *mente capti*; vel *minores* vel *maiores*, illi vel *impuberes* vel *puberes*; *impuberes* aut *infantes infantia maiores*; hique aut *infantiae proximi* aut *pubertati proximi*; *puberes* vel *plena* pubertate vigent, vel *minus plena*. Status civilis iterum in statum LIBERTATIS, CIVITATIS & FAMILIAE dispescitur. L. ult. ff. de cap. minut. Certissimum ergo iuris axio-

ma est: *Quicumque nullo statu civili gaudet, iure Romano non persona, sed res habetur.* (§. 61.)

§. 63. Ad statum libertatis relati homines aut LIBERI sunt, aut SERVI; liberi aut INGENVI, aut LIBERTINI. *pr. Et §. 5. Inst. h. t.* Homi-
nes aut
liberi
aut serui

§. 64. *Liberi dicuntur, qui potestati dominicae non subfunt, aut saltem non iuste subfunt; serui, qui in iusta sunt servitute.* In *iu. sta dico.* Qui enim in servitute iniusta detinetur, servus in iure nostro non habetur*). *L. 1. §. 2. ff. de iur. Et fact. ignor. L. 27. §. 8. ff. ad L. Iul. de adult. L. 4. §. 4. ff. de statu lib.* Quid li-
beri,
quid ser-
ui?

*) Differunt ergo in iure *servire*, siue in servitute *degere*, et *servum esse*; in *libertate vivere* & *liberum esse*. Bona fide *servire* dicitur liber homo, qui possidetur ab aliquo, qui eum iustam servitutem *servire* existimat. Exempla collegit Briffon. *de verb. signif. voce: bona fides. p. 136 edit. Hein. L. A. A. pr. De usuf. & ususuf.*

§. 65. Servus itaque est homo; (§. 61.) *Axiom.* sed in civitate est ἀπρίσωπος, Theoph. *pr. I. mata de de stip. servor. h. e. non persona sed res; Casiodor. lib. 6. Varior. cap. 7. Vlp. Fragm. tit. 19. §. 1. sine capite; §. 4. I. de cap. dim. imo pro nullo & mortua habendus; L. 32. Et 209. ff. de reg. iur. quia nec statu familiae, nec civitatis, nec libertatis gaudet.*

Serui
vel nas-
cuntur
ex ancil-
lis.

§. 66. Vario autem modo seruitus *iusta* (§. 64.) existere potest. Serui enim aut NASCVNTVR, aut FIVNT. NASCVNTVR ex ancillis nostris: §. 5. *Inst. h. t.* quia serui sunt res, (§. 65.) & ex iuris principiis foetus, tanquam accessio ventris pertinet. §. 19. *Inst. de rer. div. L. 6. ff. de acqu. rer. dom.*

Vel
fiunt iure
gentium
captivitate.

§. 67. Fiunt serui vel ex iure *Gentium*, vel ex iure *ciuili*. Ex IVRE GENTIVM per captivitatem, vnde serui dicti, quasi servati *), *mancipia*, quasi manucapta. §. 3. *Inst. h. t.*

*) Etymologia vere Stoica. Solebant enim Stoici eorumque exemplo iureconfulti, loco etymologiarum grammaticarum allusiones quasdam, satis aliquando contortas, dare. Talis est etymologia testamenti *pr.* *Inst. de testam. ordin. mutui L. 2. §. 2. ff. de reb. cred. diuortii L. 2. pr. ff. de diuort.* Conf. de iureconfultorum etymologiis Scip. Gentil. *Origines; Menag. Amoer. iur. civ. cap. 39. & Car. Andr. Duketus de Latin. vet. ICTor. p. 25. 27. 462.*

Iure ci-
uili in
poenam

§. 68. Ex IVRE CIVILI serui fiunt I. maiores XX. annis, qui se pretii participandi causa venundari passi sunt; §. 4. *Inst. h. t.* II. liberti ingrati aduersus patronum; §. 1. *Inst. de cap. dem. L. 2. C. de libert. ei lib. cor.* III. Serui poenae; quae tamen seruitus a Iustiniana sublata est in fauorem proximorum cognatorum. *Nov. 22. cap. 8.* Seruitus ergo, in quam quis modis praedictis inciderat, *iusta*, alia om-

nis

nis iniusta habebatur; sic vel maxime licita & legibus probata esset. Exemplum habes in filio familias a patre venundato aut noxae dedito vid. infr. §. 101. n. 3. 4.

§. 69. Quia serui e. personis res fiebant, (S. 65.) recte sane dicitur, nullam eatenus in eorum statu esse differentiam; §. 5. *Inst. h. t.* quamvis negari nequeat, varia eorum officia, variosque ordines occurrere, & alium seruum altero liberalius habitum; immo & paullo tolerabiliorem fuisse conditionem STATV LIBERORVM, qui statutam in tempus aut conditionem libertatem habebant, L. 9. ff. de statu lib. ADSRIPTIORUM, COLONORUMQVE, L. 2. L. 4. C. de agric. & cens. & ibi Cuiac. Nov. 162. cap. 3.

§. 70. Hodie duplex seruorum genus existit. An seruitus hodie abolita? Primum est *Africanorum*, nec non *Turcarum*, qui bello capiuntur. Hi veri in sensu iuris romani serui sunt ac habentur. Alterum est *hominum propriorum*. Hi quidem in dominio sunt, & alienari possunt; fundo sunt adscripti, dominisque debent operas, censum & quibusdam in locis certam pecuniam pro libertate matrimonii, nec non partem hereditatis. Sed a seruis tamen romanis differunt, cum iure connubii, sibi acquirendi, contractuum & testamenti factionis gaudeant. Vid. Harprechtii *tract. de iure mortuarii* & Potgiesser *tract. de statu & cond. serv.* Famuli nostri conductitii famulaeque.

haecque homines liberi sunt, & ad feruorum censum minime referri queunt.

Liberi
homi-
nes vel
ingenui
vel li-
bertini.

§. 71. Haec de seruis. His oppositi LIBERTINI quum in INGENVOS & LIBERTINOS distinguantur (§. 63.) de ILLIS titulo IV. de HIS tit. V. agitur.

TIT. IV.

DE

INGENVIS

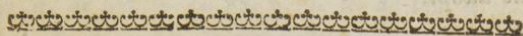
§. 27.

INGENVI *) ex LL. XII. tab. erant solum illi, quorum pater *natus liber* erat. Iure medio ingenui sunt omnes, qui nati sunt patre libero, et si manumisso. Nouo denique iure ingenui dicuntur; qui nati matre quoquo modo libera. Ian. a Costa ad proem. Inst. h. t. Hoc iure ergo ingenuus vocatur, qui a matre libera natus, nec umquam in seruitute iusta fuit. pr. §. 1. I. h. t.

*) Ingenui a gignendo dicuntur, quasi quibus ingenuitas est libertas vel vt lidor. lib. 9. Orig. cap. 4. quasi qui in genere habent libertatem non in facto. Aliquando *κατ' ἐξοχὴν* liberi dicuntur, vid. L. 4. ff. de iust. & iur. L. 2. pr. C. Theod. de liberal. caus.

§. 73. Quum vero fauor ingenuitatis in iure magnus sit: inualuit axioma: *ingenuus est, quicumque*

unquam est natus a matre, quae tempore vel conceptionis, vel partus, vel intermedio, dum eterum gessit, saltim per momentum libera fuit. *dict. pr. Inst. h. t.* Axioma de ingenuitate.

TIT. V.

DE

LIBERTINIS.

§. 74.

Haecenus de ingenuis. LIBERTINI, his oppositi sunt, qui a iusta seruitute (§. 68.) liberati sunt *pr. Inst. h. t. L. 6. ff. de stat. hom.* Quinam liberti ni?

§. 75. Contingit haec liberatio aliquando ipso Manu- iure vid. t. t. Dig. qui sine manumissione. missio. Plerumque autem per manumissionem, quae est actus, quo dominus seruum liberum esse iubet. Quum enim serui essent res: (§. 65.) dubium non erat quin domini dominio suo se abdicare, adeoque seruis libertatem reddere possent.

§. 76. Modi manumittendi veteres & sollem. Modi nes erant CENSUS, TESTAMENTVM, VIN. manumittendi veteres & sollemnes. DICTA. Cic. in Top. cap. 2. Vlpian. Fragm. tit. i. §. 8. Recentiori aeuo accessit manumissio in SACRO-SANCTIS ECCLESIIS L. i. §. 2. C. de his qui in SS. eccles. §. 77.

Modi novi & minus sollemnes. §. 77. Modi novi, & minus sollemnes erant plures, veluti *per epistolam, inter amicos*, §. 1. *Inst. h. t. per conuiuium.* Cai. *Inst. lib. 1, tit. 1. §. 2. per nominationem filii.* §. 12. *Inst. de adopt.*

Olim vna libertas. §. 78. Omnes ita manumissi e seruis fiebant liberi, e rebus personae. (§. 65.) Et olim quidem ex instituto Seruii Tullii (*Dionys. Halic. lib. 4. p. 126.*) vna erat omnium libertinorum conditio, quoniam omnes non modo libertatem, sed & ciuitatis Romanae iura consequebantur. *Cic. pro Corn. Balbo. c. 24.*

Ex lege Aelia Sentia quidam liberti dedititii §. 79. Posteaquam autem domini scelestissimos seruos ob varias causas manumittere coeperant, (*Dionys. Halic. lib. p. 228.*) & ciuitas pessimorum hominum colluue adfluere videbatur: variis legibus latis hoc mutatum & cautum est, ne manumissi ciuitatem romanam consequerentur, nisi integrae existimationis essent, & modo sollemni manumissi.

Discrimen inter libertinos immo & ingenuos & libertinos sublatum. §. 80. Aft Iustinianus primo hoc sustulit: §. *ult. Inst. h. t. L. vn. C. de Lat. lib. toll. & L. vn. C. de dedit. lib. toll.* deinde & ingenuitatem libertinis concessit, adeoque omne fere discrimen ingenuorum & libertinorum aboleuit, saluo tamen *iure patronatus Nov. 78. cap. 1.*

Patroni liberti §. 81 Nimirum magna olim necessitudo erat inter manumittentem & libertum. Libertus illi debebat, quod persona esse coeperat, quum an-

tea in classe rerum esset. (§. 65.) Ex quo con-
 sequebatur, ut patronus illi veluti pater ac proxi-
 mus agnatus esset, cuius & nomen adsumere
 solebat. *Lactant. Inst. Div. Lib. 4. cap. 3. L.*
94. ff. de leg. 3. L. 88. §. 6. ff. de leg. 2. L.
108. ff. de condit. & demonstr. Vinn. ad princ.
Inst. de success. libert. & quae nos ibi notauimus.
 p. 566.

§. 82. Quum itaque manumissores libertis
 essent instar parentum: (§. 81.) consequens
 erat, ut liberti patronis deberent obsequium &
 reuerentiam. *L. 9. ff. de obs. par. Et patr.*
praest. II. Ut illis obstricti essent ad praestandas
 operas officiales, *L. 9. §. 1. ff. de op. libert.*
 non autem ad fabriles, nisi promissas. *L. 3. pr.*
L. 5. L. 7. §. 3. ff. eod. III. Ut patronus li-
 berto certis in casibus succederet, de quibus
 infra dicendi locus erit, *Libr. 3. Tit. 8.*

§. 83. Caeterum haec omnia hodie fere ex-
 tra usum sunt. Manumittuntur homines pro-
 prii; sed per solam fere epistolam. Cessant ve-
 ro hic reliqui modi manumissionis; cessant iura
 patronatus.

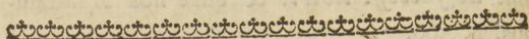
§. 84. Actiones ratione status libertatis com-
 petentes variae sunt. Agere nimirum 1.) po-
 test dominus contra seruum, qui se pro libero
 gerit; 2.) is, qui in seruitute iniusta est, ad-
 uersus eum, qui seruire cogit, ut liber decla-
 retur, quod iudicium *liberalis causa* vocatur

C

tit.

34 EL. IVR. L. I. T. VI. DE PROHIB. MANVM,

tit. Pand. de liberali causa. L. 1. C. de assert. toll. 3) Actio de ingenuitate datur patrono aduersus libertum, qui se pro ingenuo gerit, & iura patronatus negat. 4.) Similis actio competit ingenuo in illum, qui sibi ius patronatus perperam asserit, ad ingenuitatem declarandam. *tit. Pand. si. ingen. esse dic.*

TIT. VI.

QUI ET EX QVIBVS
CAVSSIS.

MANVMITTERE NON POSSVNT.

Manu-
mitten-
di liber-
tas lege
Aelia
Sentia
circum-
scripta.

§. 85.

Quam Romani saepe seruos imprudenter manumitterent: lege AELIA SENTIA haec manumittendi licentia quodammodo fuit circumscripta. Dio. Cass. *lib. 4. p. 556.*

Duo
eius ca-
pita huc
perti-
nentia.

§. 86. Haec enim lex inter alia & bina haec capita *) complectebatur, quorum altero cautum fuerat, *ne quis in fraudem creditorum manumitteret: pr. Inst. h. t. altero, ne domi- no minori viginti annis manumittere liceret, nisi allegata probataque causa apud consilium. §. 4. Inst. eod.*

* Non enim his duobus capitibus solis constabat lex AELIA SENTIA, vt nonnullis visum: veluti Voet. *Elem. iur. h. t. §. 1.* sed plura alia

DE LEGE
alia passim
Rom. h.
se interpret
tione te
§. 87. Ver
vi. Infirmu
tie minor X
tere non pot
permissa §.
rum, & in l
mento manu

LEGE

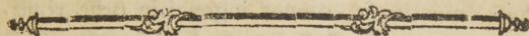
A d coe
etiam
V. C. DCC
quam decem
milia in test
XIX. ne pl
qui ad la. n
ter plures, e
§. 89. Ve
ata nulli

DE LEGE FVRIA CANINIA TOLLEDA 35

alia passim memorantur. Vid. *Antiqu. nostr. Rom. h. t. §. 3. seqq.* Totam legem ordini ac integritati suae restitutam reperies in editione tertia *Antiq. nostr. Rom. h. t.*

§. 87. Verum & huic legi ex parte derogavit Iustinianus. Nimirum vi legis Aeliae Sententiae minor XX. annis in testamento manumittere non poterat. Hoc abrogavit Iustinianus permittens §. ult. I. h. t. homini XVII. annorum, & in Nov. 119. cuius puberi, in testamento manumittere.

Abrogatio capitis posterioris.

TIT. VII.

DE

LEGE FVRIA CANINIA TOLLEDA.

§. 88.

Ad coercendam manumissionum licentiam etiam Lex Fursia Caninia lata est anno V. C. DCCLII. qua cautum erat, vt, qui plures quam decem seruos non haberet, plus parte dimidia in testamento ne manumitteret, qui ad XXX. ne plus tertia: qui ad C. ne plus quarta, qui ad I. non plus quinta, nec vnquam testator plures, quam C. libertate donaret.

Legis Fursiae canin. sanctio.

§. 89. Verum hanc quoque legem, vtut reip. eius antea vtilissimam, sustulit Iustinianus, interfe-

C a

rens

roga-
tio.

rens causam parum idoneam, quod tantundem licere debeat morientibus, quantum viuis. §. vn. *Inst. h. t.*

DE STATV CIVITATIS.

Homi-
nes vel
ciues
vel pe-
regrini.

§. 90. Quoad statum ciuitatis (§. 62.) homines vel CIVES sunt vel PEREGRINI. Haec diuisio olim maximi erat momenti, cum ciues multis, iisque insignibus iuribus gauderent, quibus destituti erant peregrini. Cum autem constitutione Antonini, cuius in *L. 17. D. de statu hom.* mentio fit, omnes ingenui in orbe romano viventes ius ciuitatis romanae consecuti essent; ac Iustinianus libertinis ius ingenuitatis concesserit (§. 80.) omnis fere vsus distinctionis illius exoleuit; et in Institutionibus omiſſa est.

Vfus
hodier-
nus.

§. 91. Hodie triplex ius ciuitatis datur: *uniuersale* siue *imperiale*, *prouinciale* et *locale*, quorum quoduis suos et peculiare habet effectus. vid. Io. Rud. Engau. *diss. de iure indigenarum Germaniae*, & Christ. Frid. Georg. Meister. *diss. de statu ciuitatis eiusque iuribus*.

TIT. VIII.

D E

HIS QUI SVI VEL ALIENI
IVRIS SVNT.

§. 92.

Sequitur ergo tertia hominum partitio in eos, qui sunt SVI vel ALIENI IVRIS *pr. Inst.* Secunda per-
h. t. quae ad statum familiae pertinet, (§. 62.) rum di-
 & omnino latius patet diuisione in *liberos ac* uisio.
seruos: quia omnes quidem homines sui iuris
 sunt liberi, omnes serui alieno iuri subiecti: sed
 non omnes liberi homines sui iuris, nec omnes
 alieno iuri subiecti serui sunt.

§. 93. SVI IVRIS habentur, qui nec domi- Quinam
 nicae nec patriae potestati subsunt. ALIENO sui, qui-
 IVRI subiecti, qui alterutri subsunt. Illi vo- nam
 cantur patres matresue familias; hi vel filii fi- alieni
 liaeue familias, vel serui ancillaeue L. 4. ff. iuris?
h. t. Hoc titulo de DOMINICA; sequente de
 PATRIA POTESTATE agendum erit.

§. 94. Quum serui essent res in dominio con- Serui
 stitutae: Vlpian. *Fragm. tit. 1. §. 16.* domino erant in
 eadem iura in seruos erant, quae ei compete- domi-
 bant in res alias, dominio suo subiectas. nio Qui-
 ritario.

Iura do-
mini in
seruos.

§. 95. Itaque I. domino erat ius vitæ ac necis in seruos. §. 1. *Inst. h. t. L. 1. §. 1. ff. h. t.* II. Serui erant in commercio, adeoque vendi, donari, legari, & quocunque titulo in alios transferri poterant. III. Serui nihil habebant proprii, sed quidquid acquirebant quocunque modo, id omne acquirebant domino. Vid. *infra lib. 2. tit. 9.*

Ius vitæ
& necis
nulla-
modo abo-
litum.

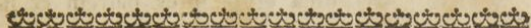
§. 96. Sed quum hoc *ius vitæ* & necis paulatim in barbaram sæuendi licentiam degeneraret, Senec. *de ira lib. 3. cap. 40. de clement. cap. 18.* Plin. *Hist. nat. lib. 9. cap. 23.* & expedire tamen videretur reipublicæ, ne quis re sua male vtatur: §. 2. *Inst. h. t. iure nouo id ius ademptum est dominis, deportatione vel ultimo supplicio ex lege Cornelia adficiendis æque, si suum, ac si seruum alienum occiderint* *). §. 2. *Inst. h. t. L. 1. §. 2. ff. ad L. Corn. de Sicar. iunct. L. 16. ff. eod. nisi iusta occidendi causa subsuerit, veluti si dominus seruum sibi insidiantem, vel in adulterio deprehensum occiderit. L. 53. §. 3. ff. de leg. 1. L. 96. ff. de V. O. iunct. §. 2. Inst. de leg. Aquil. L. 24. pr. ad L. Iul. de adult.*

*) Quin quamvis ius castigandi dominis ademptum non sit: *L. vn. C. de emend. seru.* extra ordinem tamen succurritur seruis, iniuriam intolerabilem passis a domino.

Vfus
hodie-
rus.

§. 97. Et hoc iure vtantur iis locis, vbi sunt perfunt veri nominis serui, ac ius romanum viget.

viget. Quid iuris domino competat in homines proprios, supra iam occupatum est. §. 70.

TIT. IX.

D E

PATRIA POTESTATE.

§. 98.

Non solum servi, de quibus haftenus, alieno iuri subiecti sunt, verum etiam filii filiaeque familias, *L. 4. ff. de his qui sui vel alien. iur.* quia subsunt PATRIAE POTESTATI: (§. 93) de qua hoc titulo.

Alieni iuris sunt etiam filii familias.

§. 99. Quamvis vero haec potestas in se sit Patria iuris gentium: *L. 2. ff. de iustit. Et iur.* quod ad formam tamen proprium est ius civium Romanorum. Iure naturali enim potestas parentalisis est imperium, vtrique parentum competens pro sine educationis, & educatione finita cessat. Romano contra iure soli patri competit potestas in liberos, & non solum imperium, hoc est ius dirigendi omnes liberorum actiones, sed & ius dominio proximum complectitur, atque per totam vitam patris durat; ideoque et in nepotes neptesque ex filiis, imo illorum liberos extenditur. §. 3. *I. h. t. Cora. van. Bynkershoek de iure occid. lip. cap. 1.* cum quo

Patria potestas propria civium Rom.

C 4

tamen

tamen comparandus Gebauer *in diff priori de patria potestate.*

Vnitas
perfor-
natum.

§. 100. Arctissima ergo inter patrem & liberos erat coniunctio, ita vt *in negotiis priuatis* *) eadem haberentur persona. Inde I. liberi viuo patre quodam modo domini censentur bonorum paternorum; §. 1. & 2 I. de hered. qual. & diff. II. inter patrem & liberos neque obligatio neque actio est; L. 4. ff. de iudic. §. 6. I. de inutil. stip. Nec. III. alter in alterius causa testis officio fungit potest. §. 9. & 10 I. de testam.

*) Non in negotiis publicis. Nam quum filius familias tantum ratione patris sit ἀπέρωνος alias vero & ingenūitate, & civitatis iure gaudet: in muneribus publicis pro patre familias habebatur: L. 9. ff. de his, qui sui vel al. iur. Quin si magistratum gereret filius familias, patria iura cum filii potestate collata, interquiescere paullulum & coniuere videbantur, vti ait Gell. Lib. 2. cap. 2. Huc etiam referendae L. 13. §. 5. & L. 14. ff. ad SC. Treb. quas egregie illustrat Bynkershoek Lib. 1. Obs. cap. 18. p. 75.

Iura pa-
tris in
liberos

§. 101. Hinc porro leges romanae tribuunt patri I. iubendi ius, & filiorum filiarumue familias negotia absque patris consensu gesta omnino nulla habentur. L. 35. de rit. nupt. L. 11. de stat. hom. II. disciplinam domesticam, quae ad ius vitae & necis usque porrigebatur *) L. 11. D. de lib. & post. Dionys. Hal. lib. 2. p. 96. III. ius ter venundan-
di;

di; Id. lib. 2. p. 97. IV. noxae dandi; §. 7. I. de noxal. act. V. vindicandi & interdicto de liberis exhibendis experiundi; L. I. pr. §. I. D. de lib. exhib. §. 3. I. h. t. VI. tutores dandi; §. 3. I. de tutel. VII. acquirendi quidquid liberi adquirent, §. 1. I. per quas person. cuique acquir. ius denique VIII. impuberibus liberis pupilariter substituendi. (§ 504. sqq.)

*) Non quasi promiscue posset occidere liberos innocentes, sed quod in liberos ei liceret animadvertere, tamquam iudici domestico, vti vocat Senec. *Controv. lib. 2. contra 3.* tamquam domestico magistratui Senec. *de benef. lib. 3. cap. 2.* tamquam censori filii. Sueton *Claud. cap. 16.* Exempla iudiciorum huius modi collegimus in *Antiq. Rom. h. t. §. 5.*

§. 102. Iure nouo I. non amplius ius vitae & necis competit parentibus, sed facultas modice castigandi, L. 3. C. de patr. pot. L. vn. C. de emend. propinq. L. vn. C. de his qui par. vel. lib. occid. aut magistratui offerendi. L. 3. C. de patr. pot. Deinde II iure nouo non licet parentibus vendere liberos, nisi urgente extrema egestate sanguinolentos; L. 2. C. de patr. qui fil. distr. id est, recens natos. Huber. *Digress. Lib. 2. cap. 5.*

§. 103. Porro & III. noxae dationem filiorum filiarumque familias sublatum constat. §. 7. I. de noxal. act. Contra IV. ius acquirendi per liberos non sublatum, sed restrictum tantum est distinctione variorum peculiorum, de quibus in-

Ius vitae & necis parentibus ademptum.

An hodie liceat vendere liberos.

Liberi noxae dari nequeunt, ius acquirendi restrictum.

fra *lib. 2. tit. 9.* Reliqua iura patriae potestatis salva & illibata manserunt.

Vsus patriae potestatis hodiernus.

§. 104. de usu patriae potestatis hodiernotes velim I) patri hodie non solum competere potestatem naturalem sed civilem; matrem contra II) potestate civili carere, nec nisi naturali gaudere, patriae subordinata; III.) potestatem in nepotes neptesque plerumque cessare, cum patria potestas hodie per separatam oeconomiam dissoluatur; (§. 103.) IV. Iura patriae potestatis, eo, quo legibus romanis recentioribus definiuntur, modo hodiernum obtinere; nisi quod ius vendendi liberos (§. 102.) penitus cesset.

Obligatio ad alendum.

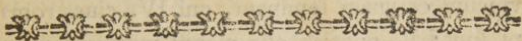
§. 105. Haecenus de iuribus ex potestate patriae fluentibus. Onus illi coherens est obligatio ad liberos alendos pro modo facultatum. L. 1. §. 14. L. 4. L. 5. D. de agnosc. & alend. lib. Tenetur tamen pater etiam naturalibus liberis ad alimenta Nov. 89 C. 12. §. 6. in subsidium quoque matri, ascendentibus, fratribus & sororibus onus alendi incumbit, L. 5. §. 2. L. 8. eod.

Actiones circa statum familiae.

§. 106. Caeterum variae circa statum familiae dantur actiones. Inter ipsos parentes & liberos agitur modo de filiatione, modo de patria potestate, quae actiones vel affirmatiuae sunt vel negatiuae; affirmatiuae, si quis filiationem aut patriam potestatem sibi asserit, & contra negantem experitur, negatiuae si reo haec iura negat.

§. 107.

§. 107. Patria potestas acquiritur triplici modo I. IVSTIS NVPTIIS; modo iusto tempore liberi procreentur; L. 6. ff. de his qui sui vel al. iur. L. 12. ff. de stat. hom. L. 9. C. de nupt. L. 3. §. pen ff. de suis & legib. her. II. per LEGITIMATIONEM, III. denique per ADOPTIONEM, pr. Inst. h. t. §. 13. Inst. de nupt. pr. Inst. de adopt. Hinc de NVPTIIS & LEGITIMATIONE titulo 10. de ADOPTIONE tit. II. agitur.

TIT. X.

DE

NVPTIIS.

§. 108.

1. SOCIETAS CONNVBIALIS est societas maris & feminae, ad sobolem procreandam, & educandam, quae, si inter ciues romanos legitime initur, NVPTIAE s. CONNVBIVM vocatur. L. 1. ff. de rit. nupt. §. 1. I. de patr. potest. Nuptias praecedere solent sponsalia, quo vocabulo conuentio de futuris nuptiis significatur. L. 1. ff. de sponsal.

2. §. 109. De sponsalibus notanda sunt axiomata I. sponsalia iure romano posse iniri quibuscumque verbis, nec scripturam aliamue solennitatem requirere, L. 7. pr. ff. de sponsal. II.

Spon-

Modi
adqui-
rendi
patriae
potest.

*Non
sunt
Spon.*

Nuptiae
& spon-
salia
quid?

a.

Axioma-
mata de
sponsalia

Sponsalia celebrari posse ab omnibus, qui possunt consentire in futuras nuptias. *L. 7. §. 1. L. 11. ff. eod. III.* Ex illis obligationem ad nuptias ineundas non nisi imperfectam oriri, *L. 1. Cod. de sponsal. L. 2. §. 1. 2. ff. de divor. L. 2. Cod. de repud.*

§.

De nuptiis. §. 110. De nuptiis autem obseruandum: I. eas esse societatem; II. ad sobolem procreandam & educandam iniri; III. inter marem vnicum & vnam feminam, qui IV. ciues romani sunt; V. nuptias esse magni momenti negotium, & VI. legitime contrahendas esse.

Nuptiae §. 111. Quum ergo nuptiae sint societas: (§. 110. I.) consequens est, I. vt consensum vtriusque accedere oporteat, *L. 2. ff. de rit. nupt. excluso* furore, *L. 16. ff. 2. h. t. vi metuque* *L. 21. ff. L. 14. C. h. t.* Et quia (§. 110. II.) ad *procreandam sobolem* nuptiae fiunt: consequens est, II. vt nullum sit matrimonium cum castrato contractum; *L. 30. ff. de iur. dot.* III. vt masculos oporteat esse puberes, feminas viri potentes; *princ. Inst. h. t. L. 4. ff. eod.* id est, vt masculus 14. femina 12. annum excefferit; *pr. Inst. quib. mod. tut finit* quamuis ius canonicum magis ad potentiam gerendi attendat, *c. 3. X. de despons. impub.* pluresque leges Germaniae speciales profectionem, quam ius romanum, aetatem requirant. Cum porro requiratur vnus masculus vnicaque femina:

femina: (§. 110. III.) illicita est *πολυγαμία* simultanea. §. 6. *Inst. h. t. L. 2. C. de incest. nupt. L. 18. C. ad Leg. Iul. de adulter.* Quo iure & nos utimur. C. C. C. Art. 121. Polygamia *successiva* licita est, modo nuptiae secundae non sint nimis festinatae: L. 8. *D. de his qui not. infam. L. 1. L. 2. C. de sec. nupt. Nov. 22. cap. 23. seqq.*

§. 112. Nuptiae inter ciues solos contrahi Non poterant; (§. 110. IV.) non ergo inter ciues serui; & peregrinos, multo minus inter liberos & personas seruilis conditionis, aut seruos ac ancillas. *) *pr. Inst. h. t. L. 56. ff. sol. matr.* Ast hodie non solum inter ciues & peregrinos, sed & inter homines proprios nuptiae contrahi possunt iisdem effectibus, quos connubium inter ciues & liberos homines habet. Sunt porro nuptiae maximi momenti negotium. (§. 110. V) Hinc filii filiaeque familias contrahere non possunt nuptias sine *consensu patris* praecedente. (§. 108.) **) *pr. Inst. h. t.* Vnde mira dubitatio de casu, si pater sit furiosus, captiuus, absens, vel consentire nolit. De quibus *vid. L. 25. C. de episc. aut L. 9. 10. 11. ff. h. t. L. 19. ff. h. t.* Secundum leges romanas autem nuptiae absque consensu patris contractae nullae sunt. *pr. I. h. t. iunct. §. 12. h. t. quod etiam canonibus antiquis adprobatum est. c. 1. 3. 4. C. 30. qu. 5. Cap. 3. X. qui matrimon. accus. poss.* Sed ius canonicum

nouum

nouum *Cap. 6. X. de raptor. & concilium Tridentinum, Sess. 24. de reform. matrimon. cap. 1.* consensum quidem patris requirit, non tamen rescindit contractas huiusmodi nuptias. Lancellot, *Inst. Iur. can. lib. 2. tit. 11. §. 2.* Quod & Protestantes, nisi lex specialis aliter caueat, sequuntur. Georg. Lud. Boehmer *l. c. §. 390.*

*) Distinguebant ergo Romani *connubium* vel *nuptias*, quae inter solos ciues consistunt; *matrimonium*, quod etiam cum aliis personis liberis; *contubernium*, quod inter seruos & ancillas initur.

**) Nec excluditur tamen ratihabitio: quod contra Vinnium luculenter demonstrauit Hubert. *Prælect. ad Inst. h. t. §. 10. & ad Pand. tit. de rit nupt. §. 5.*

Nuptiae legitime sunt ineundae.

§. 113. Denique legitime ineundae sunt nuptiae. (110. VI.) Hinc sequitur, ut requiretur consensus *connubialis**) qui iure romano solus nuptias facit. *L. 22. Cod. de nupt. L. pen. pr. §. 1. D. de don. inter vir. & vxor.* Idem obtinet iure canonico antiquo. *C. 30. X. de sponsal. C. 6. X. de condit. apost.* Ex placitis concilii Tridentini autem consensus matrimonialis coram ordinario parcho & duobus testibus est declarandus. *Concil. Trid. Sess. 24. de reform. matrim.* Iure denique Protestantium, ex vniuersali per Germaniam consuetudine, declaratio consensus nuptialis non est legitima, nisi quae inter ipsam benedictionem sacerdotalem data est. Georg Lud. Boehmer *in princip. iur. can. §. 370.* .

*) A

*) A nuptiis ergo maxime differebat **CONCVBINATVS**. Qui erat societas licita quidem, sed non legitima ad sobolem procreandam & educandam, sine affectione maritali. L. 41. §. 1. de R. N. L. 49. §. 4. de leg. III.

§. 114. Ex eodem principio, quod nuptiae **Nuptiae legitime** sint ineundae, (§. 110. VI. sequitur **incestae, in-** ut iriri tantum possint inter personas, quibus **deco-** lege illud non est interdictum. Aliquando au- **rae,** tem nuptiae tamquam **INCESTAE**, aliquando **noxiae.** tamquam **INDECORAE**, aliquando tamquam **NOXIAE** prohibentur.

§. 115 **INCESTAS** nuptias contrahunt pro- **Incestae** piores **cognati** & **adfines**. **COGNATI** sunt **inter** quorum aut alter alterum procreavit, aut qui a **per-** **sonas cog-** **nas cog-** **natas &** **adfines.** **communi** ^{& propinquitate} **supite** descendunt, siue ex iustis nup- **tatis** tiis ea cognatio sit, siue ex illegitimo coitu, **adfines.** L. 54. ff. de rit. nupt. siue ex contubernio **feruili.** §. 10. Inst. L. 8. L. 14. §. 2. ff. h. **z.** **ADFINITAS** est necessitudo inter concum- **bentem** vnum & alterius familiam. L. 4. §. 3. **ff. de grad. et adfin. *)**

*) Obseruandum praeterea est. I. cognatos vel **agnatos** & **cognatos** simul esse, vel **cognatos** tantum. Priores, qui & agnati simpliciter vocantur, sunt per masculos coniuncti; posteriores, qui etiam simpliciter & stricte cognati adpellantur, per sexum femininum coniunguntur. II. **Cognitionis** iura a legislatoribus romanis iudicari **naturalia**, **agnationis** vero **ciuilia** §. 3. I. de legit agnat. tut. h. e. illi effectus, quos consanguinitas secundum

dum ius naturae producit, locum habent in agnatis & cognatis. Huc pertinet ex mente Ictorum romanorum prohibitio nuptiarum. Illa contra iura consanguinitatis, quae in legibus ciuilibus nituntur, non nisi in agnatis locum habent e. g. ius tutelae, successionis &c. III. Agnatos aut esse *agnatos striete sic dictos* h. e. eiusdem familiae, aut *gentiles* h. e. ad eandem tantum gentem pertinentes. IV. Discrimen inter agnatos & cognatos iure nouo esse sublatum. *Nov. 118. cap. 4. V. Cognationem vel mere ciuilem, vel mere naturalem, vel ciuilem & naturalem simul* esse. Prima per adoptionem; altera per procreationem ex coitu illegitimo, aut contubernium; tertia per generationem in iustis nuptiis constituitur. VI. A vera adfinitate differre *quasi adfinitatem*, quae ex sponsalibus oritur, aut e diuortio superstes est. *§. 9. I. h. t. L. 12. §. 1. 2. 3. D. de rit. nupt.* VII. Consanguineis duorum concumbentium non esse *adfines inter se.*

Cognationis gradus & lineae. §. 116. *COGNATIO ex gradibus, & lineis* iudicatur. *GRADVS est distantia cognatorum. LINEA est series cognatorum, eaque vel RECTA, quae ascendentes & descendentes; vel OBLIQUA, quae a latere iunctos complectitur, & vel AEQUALIS est vel INAEQUALIS.*

Regula iuris Rom. & can. de linea recta. §. 117. *In linea recta ius ciuile & canonicum conspirant. Tot enim vtrumque numerat gradus, quod sunt generationes. Hinc pater & filia vno; auus & neptis duobus; proauia & pronepos tribus gradibus distant, &c.*

Regula vtriusque iuris. §. 118. *In linea obliqua ius ciuile eandem seruat regulam. Canonicum distinguit inter lineam*

neam obliqua
& de illa su
personae cog
tot gradibus
sore iure c
vo primo gra
iure canonico
linea regulam
venitur disti
personae disti
re cognata n
gradu tertio

§. 119. Al
nullae gener
nat avader
gradu mili
du mili aspi
que cum ille

§. 120. D
consanguinita
cuntur, qui
sunt, quom
Tuis vel
tre vel socore
h. t. Simpl.

§. 121. Qu
que iuris ciuil
Nuptias int
linea recta
legi. L. 53.

neam obliquam AEQVALEM & INAEQVALEM, ris de linea obliqua, aequali & inaequali.

& de illa suppeditat axioma: *Quot gradibus personae cognatae distant a communi stirpe, tot gradibus inter se distant.* Hinc frater a sorore iure ciuili distat secundo; iure canonico primo gradu: consobrini iure ciuili quarto; iure canonico secundo gradu. De INAEQUALI linea regulam habet: *Quot gradibus persona remotior distat a communi stirpe, tot gradibus personae distant inter se.* Hinc. e. g. aui soror cognata mihi est gradu quarto iuris ciuili, gradu tertio iuris canonici. — *§. 3. inst. de g. l.*

§. 119. ADFINITATIS nulli sunt gradus, quia nullae generationes: *L. 4. §. 5. ff. de grad. nat.* *κατ' ἀναλογίαν* tamen recepta regula: *Quoto gradu mihi aliquis cognatus est, eodem gradu mihi adfinitate iuncta censetur persona, quae cum illo concumbit.*

§. 120. Denique ob adfinitatem aequae ac consanguinitatem parentum loco nobis esse dicuntur, qui immediate sub communi stirpe sunt, quum nos ab eo simus remotiores: e. g. Thius vel Thia nepotibus vel neptibus ex fratre vel sorore parentum loco sunt. *§. 5. Inst. h. t. Simpl. ad Epictet Enchirid. cap. 37.*

§. 121. Quibus praestructis, facile intelliguntur iuris ciuili de nuptiis regulae. Prima est: *Nuptiae inter ascendentes & descendentes in linea recta in infinitum prohibentur.* *§. 1. Inst. L. 53. ff. h. t.* Altera: *in linea obliqua*

Regula de adfinitate.

Respectus parentelae quid?

Nuptiae incestae ob cognationem iurium.

qua iure civili secundus gradus semper est prohibitus, reliqui permisi, nisi personae sibi inuicem parentum ac liberorum loco sint *).

*) Hinc prohibitaee sunt nuptiae inter fratres & sorores. §. 2. *Inst. h. t.* cum amita & matertera, §. 4. 5. *Inst. eod.* non autem inter consobrinos §. 4. *Inst. h. t.*

Iure di-
uino.

§. 122. Legibus diuinis, quae Leuit. XVIII. & XX. leguntur, I. in linea recta expresse prohibitum est matrimonium inter parentes & liberos, auum & neptem; II. in linea collateraliali aequali inter fratres & sorores; III. in linea inaequali cum amita & matertera. An ad alias personas hae prohibitiones ob paritatem gradus extendendae sint, de eo acriter certatur, & adhuc sub iudice lis est.

Iure ca-
nonico.

§. 123. Ius canonicum prohibet I. nuptias in linea recta; II. in linea collateraliali ad gradum quartum. cap. 8. X. de consanguin. & aff. Reliqui ultra quartum permisi.

Et ob
adfinita-
tem.

§. 124. De adfinitate obseruandum: ius romanum in iisdem gradibus adfinitibus interdicit matrimonium, quibus illud interdicit consanguineis *) (§. 119.) Eandem ius canonicum feruat prohibendi rationem. Ius diuinum prohibet expresse I. matrimonium priuigii cum nouerca. II. cum fratris defuncti uidua, excepto casu Deuteron. XXV. 5. sqq. III. cum patris uidua. An pluribus personis implicite nuptias interdicit, dubium est. (vid. §. 126.)

*) Ergo

*) Ergo non subsistunt nuptiae inter fratrem & fratris viduam L. 5. L. pen. L. ult. C. de incest. nupt. nec inter nepotem & defuncti patris viduam: subsistunt autem inter consobrinum & consobrinam viduam.

§. 125. Haec de nuptiis incestis. Tanquam INDECORAE (§. 114.) prohibitaerant nuptiae, I. inter ingenuum & eam, quae artem ludicram, lenocinium, vel quaesitum corpore fecerat, nec non a lenone manumissam, vel in adulterio deprehensam, vel iudicio publico damnatam. L. 43. ff. eod. vid. comm. nostr. ad L. Iul. & Pap. Popp. lib. 2. cap. 1. & 2. II. Inter senatores senatorumque liberos & personas praedictas; nec non libertinas, ac illas, quarum parentes artem ludicram fecerant. L. 44. pr. h. t. III. Inter adulterum & adulteram, raptorem & raptam. L. 26. ff. h. t. L. vn. §. 1. C. de rapt. virg. Nov. 134. cap. 12. IV. Inter vitricum & priuigni viduam. L. 15. ff. de rit. nupt. V. Cum ea, quam vxor post diuortium ex alio viro peperit, item cum defuncti patris aut filii sponsa. §. 9. Inst. h. t. Sed primam & secundam prohibitionem Iustinianus sustulit. L. 23. L. ult. h. t. Nov. 77. cap. 3. Tertiam euertit ius canonicum, quod & raptorem ducere patitur raptam, c. fin. X. de raptu virg. & adulterum adulteram; dum ne adulterium factum sit sub spe futuri matrimonii, nec adulter vxoris, vel adultera mariti vitae struxerit infidias. c. 6. X. de eo qui dux. in matr. quam per adult. poll.

Nuptiae noxiae. §. 126. Denique tanquam NOXIAE prohibentur nuptiae I. Christiani cum Iudaea vel contra. L. 6. C. de Iud. II. Tutoris vel curatoris, filiae eius, cum pupilla, vel adulta, rationibus nondum redditis. L. 59. seq. ff. de rit. nup. III. Praefidis vel alius cuiuscumque, qui officio publico praeest in prouincia, cum muliere prouinciali. L. 57. L. 63. ff. de rit. nupt. IV. Clericorum, aliorumque, qui castitatis voto sese obstrinxerunt. L. 44. C. de episc. & cler. Nov. 6. cap. 1. §. 7. Sed tertia prohibitio hodie ubique; postrema, antiquiori & puriori ecclesiae ignota, L. 2. §. 4. C. de episc. & cler. inter protestantes exulat ob Epist. ad Hebr. cap. XIII. v. 4. & 1. ad Timoth. III. cap. III. v. 2. & cap. IV, v. 3.

lutherani

Effectus matrimonii communis. §. 127. EFFECTVS NVPTIARVM rite tractarum & quidem *communes* sunt: ¹ ius in corpus; ² obligatio ad fidem coniugalem. & ³ perpetuam vitae consuetudinem. L. 1. D. h. t. L. 12. D. ad L. Iul. de adult.

Effectus proprii. §. 128. Proprii quoad MARITVM, sunt: I.) imperium in vxorem, L. 4. C. de sponsal. nov. 117. c. 1. sqq. *). Hinc & vxor sequitur domicilium mariti, L. 5. D. de R. N. & maritus per operas vxoris acquirit; L. 48. D. de op. lib. II) patria potestas in liberos vid. tit. IX. Ratione VXORIS: I) participatio de dignitate ac foro mariti. L. 13. C. de dignit. L. 65. D. de iudic. II) ius in alimenta ac defensionem, L. 2. D.

D. de iniur.
LIBERORVM
legitimo
ei alior. 14
effectus legit
*) Iure p
batur, ut v
fecus. Si
potestas d
linea in mar
pura sub
A. L. 3. C.
malorum

§. 127. S
tanti de ciuili
tio, quod di
ex causa 2
ci, & 2a m
reque, si per
Jan. C. 2. &
differt. L. 2.
121. D. de P

DE DOTE

§. 128. N
tio propter
huc infra (§.
cus. Est aut
tio, eius nor
matrimonii o
D. de iure de
iure, recepti
X co fa

D. de iniur. C. II. Dist. 3. ² Denique Ratione LIBERORVM ex iustis nuptiis proliuit I) *ius legitimorum natalium*; L. 6. *D. de his qui sui vel alien. iur. L. II. Cod. de nat. lib. & II) effectus legitimacionis* de quo §. 135. fqq.

*) Iure antiquo matrimonium aut ita contrahebatur, vt vxor veniret *in manum mariti, aut fecus*, Si prius velut filiafamilias fiebat; si posterius sui iuris manebat. Recentiori aevo haec in manum conuentio exoleuit, solo imperio subsistente. conf. Gronov. ad *Gel. N. A. L. 3. C. 2.* & Ayer in *diff. de iure conubiorum apud romanos* §. 22.

§. 129. Solutur matrimonium I) morte naturalis & civili; L. 1. *D. de diuort.* II) diuortio, quod dissolutionem matrimonii validi iusta causa a magistratu factam significat, L. 1. *um sollicit. & 1a nullitate matrimonii*, L. 10. *C. de vatur. repud.* ² Separatione quoad thorum & mensam, C. 2. & 3. *X. de diuort.* nec non repudio differt, L. 2. *pr. L. 3. D. ibid.* L. 101. §. 1. L. 101. *D. de V. S.*

DE DOTE ET PACTIS DOTALIBVS.

§. 130. Nuptiis accedere solet *dos & donatio propter nuptias*. De illa hic agendum, de hac infra (§. 416.) commodior erit dicendi locus. Est autem DOS *id*, quod *ab vxore aut alio, eius nomine, datur marito, ad xferenda matrimonii onera*. L. 7. *pr. L. 56. §. 1. L. 76. D. de iure dot.* Bona, quae praeter dotem vxor habet, receptitia, item paraphernalia vocantur.

X eo facilius ¶ 3

§. 131.

7. **Variae dotis species.** §. 131. Variae dotis species sunt. Est enim vel *profectitia* vel *aduentitia*, quarum illa a patre proficiscitur, haec ab uxore aut aliunde venit. L. 5. *pr.* §. 8. 9. *ff. D. idid.* Cumque pater filiam dotare teneatur, L. 19. *D. de rit. nupt.* dos porro vel *necessaria* est vel *voluntaria* *). Aliam dotem *aestimata* esse, aliam *non aestimatam*, infra §. 418. audiemus.

*) Quae distinctio nouo iure minime cessat, vt probatum dedit Aemil. Lud. Hombergk in *de obligatione patris ad constituendam dotem non promissam. Marb. 1770. eo facilius*

3. **Quid iuris sit circa dotem?** §. 132. Dos ad ferenda matrimonii onera datur. (§. 130.) Ex quo sequitur: I) vt maritus omnes eius fructus hueretur; II) vt soluto matrimonio restituenda sit, & quidem vxoris patri, si dos *profectitia* est; vxori aut eius heredibus, si *aduentitia*. L. 10. §. 1. 2. *D. de iur. dot. L. vn C. de rei vx act.*

habere in manu
Pacta dotalia quid? §. 133. Pacta de dote aliisque, quae sibi coniuges stipulari solent, inita dicuntur PACTA DOTALIA. Valida sunt, nisi aut marito aut vxori nimis nociua sint. L. 2. L. 5 *pr.* L. 6. L. 16. *eod.*

Actio ad dotem conferendam. §. 134. Ad dotem promissam consequendam datur *actio ex stipulatu* & *hypothecaria* L. vn. *C. de rei vx. act.*; si promissa non est, *condictio ex L. ult. cod. de dot. promiss.* Ad dotem repetendam *rei vindicatio*, L. 30. *C. de*

de iure dot. actio ex stipulatu, L. vn. pr. cit. & hypothecaria competit. L. vn. cit.

DE LEGITIMATIONE.

§. 135. Altera patriae potestatis causa est Legitimationis origo, (107.) ignota veteribus, & a Constantino & successoribus demum inuenta *)

*) Libera republica, Senatus; sub initium status monarchici princeps aliquando legibus soluebat vel parentes, qui liberos extra iustum matrimonium procreauerant, vel ipsos liberos, ex iniusto matrimonio immo ex incestis nuptiis natos. *Liv. lib. 38. cap. 36. L. 57. ff. de rit. nupr.* Sed id fiebat extra ordinem; neque tum proditus erat modus ordinarius, illegitimos in patriam potestatem redigendi. Caeterum de argumento legitimationis in primis conferendus Georg. Iordens *in binis diss. de legitimatione apud Fellenberg Vol. 2. p. 325. 344.*

§. 136. Est vero LEGITIMATIO actus, quo liberi illegitimi finguntur ex iusto matrimonio nati, Et hinc instar legitimorum rediguntur in patriam potestatem*.)

Eius definitio.

*) Duplex nimirum fictio in hoc argumento de legitimatione sollicite distinguenda. Fingitur in omni legitimatione, liberos esse legitime natos, qui tamen illegitimos habuerunt natales. Hanc fictionem non incongrue dixeris simplicem. In legitimatione autem ea, quae fit per subsequens matrimonium, fingebatur praeterea, tempore vel conceptionis vel natiuitatis iustum matrimonium inter personas concumbentes fuisse, quae fictio vulgo *retroactiua* dicitur. Huius conse-

quens erat, vt liberi ab homine libero cum ancilla proceati, licet haec manumitteretur & vxor duceretur, legitimationis essent expertes. Non enim fuerat cum illa tempore conceptionis ius connubii, L. 10. L. 11. C. de natural. lib. §. vit. I. de nupt. (§. 112.) Iure nouissimo fictio retrotractiua cessat. Iustinianus enim Nov. 78. C. 4. nat. ex ancilla legitimationem per subsequens matrimonium admisit, sicque vetus illud principium destruxit. Conf. Volkmann in diss. de legitimatione partus a parentibus sedulo occultati §. 10.

Quinam
Possint
Legiti-
mari?

§. 137. Triplex autem circa legitimationem exurgit quaestio; *prima*: in quibus illa liberis locum habeat; *altera*: quibus modis fiat; *tertia* denique: quis eiusdem sit effectus? Quod ad primam attinet, iure romano legitimatio non pertinebat ad *spurius*, vel *vulgo quae- sitos*, nec ex *adulterio* vel *incestu* procreatos; sed ad solos liberos *naturalis*, id est, *e concubina susceptos* §. vit. I. h. t. L. 10. C. de nat. lib. Nov. 117. cap. 2. *).

*) Ratio est in promptu. Legitimatio benefici loco habebatur patri concessi; legis autem beneficia non dantur delinquentibus, quales sunt, qui liberos ex stupro, fornicatione, adulterio incestuue procreant. Concubinitus contra (§. 113. *) in delictis non erat, sed licita coniunctio.

Modi
legiti-
mandi.

§. 138. Legitimandi modi tres referuntur: I. per *subsequens matrimonium*, a Constantino; II. per *dationem curiae*, a Theodosio Iuniore, & III. per *rescriptum principis*, a Iustiniano inuentus. §. 139.

§. 139. Per SVBSEQVENS MATRIMONIVM. legitimantur liberi naturales, quorum parentes concubinatum in nuptias commutant. Cuius rei signum olim erant instrumenta nuptialia, §. vlt. Inst. h. t. hodie sollempnia in matrimonio ineundo adhibenda requiruntur. (§. 113.)

Legitimationio per subseqvens matrimonium.

§. 140. Per CVRIAE DATIONEM legitimantur, qui a Patre in album curialium relati, quaeue in matrimonium collocatae fuerant curialibus. L. 3. L. 4. L. 9. C. de nat. lib. §. vlt. Inst. h. t. *)

Per curiae dationem.

*) conf. Gebauer. Excurs. 4. ad Inst. & Io. Wunderlich libr. de legitimatione per. obligationem curiae Ien. 1759.

§. 141. Denique & RESCRIPTO PRINCIPIS legitimabantur, quorum pater, qui concubinam ducere non poterat, cuique liberi legitimi non erant, sacrum principis oraculum impetrauerat. Nov. 74. cap. 2. Nov. 89. cap. 9.

Per rescriptum principis.

142. Quod ad effectum denique legitimationis attinet, patriam potestatem patri, & iura familiae liberis illa tribuit. Hinc consequens est, l. vt fieri nequeat sine liberorum consensu, L. 11. ff. de his qui sui vel al. iur. quippe qui in conditionem deteriorem hoc ipso rediguntur. (§. 100. 101.) II. Vt legitimated patri succedant, tanquam sui *).

Legitimationis effectus.

*) Plura de successione legitimatorum infra §. 688. erit dicendi locus.

Mores
hodie-
ni

§. 143. Ceterum hodie & oblatio curiae locum non habet, quia conditio curialium (§. 140.) ignota est; & per rescriptum saepius legitimatio fit, vt macula natalium eluatur, quam vt illegitimi redigantur in patriam potestatem, eaque legitimatio consensum patris minime requirit. Porro nec spuris, nec vulgo quaesitis, immo nec adulterinis aut incestuosis, id beneficium denegari solet. Denique obseruandum, hodie legitimationem non solum a Principe, sed & a comitibus Palatinis impetrari.

TIT. XI.

D E

ADOPTIONIBVS.

§. 144.

Tertius
modus
adqui-
rendi
patr.po-
test.
adoptio
Eius de-
finitio.

Tertius modus acquirendi patriam potestatem est ADOPTIO, (§. 107.) quae laetius accepta est legitima in locum filii vel nepotis assumptio. pr. Inst. h. t. Ideoque adoptio imitatur naturam, §. 4. Inst. h. t. & in solatium eorum, qui liberos non habent, vel, vti eleganter Theophilus, εις τὸ τῆς φύσεως ἐλάττωμα ἢ δυσύχημα ἐπικεΦίσει, ad molliendum naturae defectum vel infortunium, inuenta Theophil. pr. h. t.

§. 145.

§. 145. Est autem adoptio vel ARROGATIO vel ADOPTIO strictius dicta. Illa homo *sui iuris*, hac *filiusfamilias* adsciscitur; illa auctoritatem *summi imperantis* requirit, haec confirmatione *magistratus* contenta est; §. 1. *Inst. h. t. L. 1. §. 1. L. 2. pr. L. 4. D. h. t.* nec denique in *adoptione* impuberum ea requiruntur, quae in *arrogatione* eorundem obseruanda sunt. §. 3. *I. h. t. L. 15. §. 2. 3. L. 17. §. 1. sqq. L. 18. sqq. L. 22. §. 1. D. h. t. L. 2. C. cod.*

Arrogatio & adoptio stricte dicta differunt.

§. 146. Quum adoptio imitetur naturam: Quae (§. 144.) I. illi adoptare tantum possunt, qui possunt & parentes esse, & liberos in potestate habere, non ergo II. castrati *), §. 9. *Inst. h. t. L. 2. §. 1. L. 40. §. 2. ff. h. t.* III. nec feminae, nisi in solatium liberorum amissorum ex indulgentia principis, §. 10. *Inst. L. 5. C. h. t.* IV. nec nati minores maiores, sed qui eos, quos in filios adoptant, plena saltem pubertate, id est 18. annis; eos quos in nepotes, 36. annis praecedunt. §. 4. 5. *Inst. h. t. L. 40. §. 1. ff. h. t. V. Ut nec adoptare liceat ad tempus. L. 34. D. h. t. (§. 36.)*

Quae adoptare possunt?

*) Quamuis enim & his promiscue id ius tribuerit Leo in *Nov. 26.* ea tamen contra ius Iustinianum vix obtinet. De *spadonibus* vid. §. 9. *I. h. t. L. 2. §. 1. L. 40. §. 2. D. h. t.*

§. 147. Et quia in solatium eorum, qui liberos non habent, inuenta adoptio: (§. 144.) sequitur, VI. ut adoptare ii ordinarie nequeant, & qui

An iuuenes iam, & qui

liberos qui per aetatem adhuc liberis procreandis studere
 habent, possunt, quales sunt minores annis 60. L. 17.
 adopt- §. 2. ff. h. t. VII. Vt nec ii facile possint
 tent? adoptare, quibus iam sunt liberi naturales. d.
 348 L. 17. §. 3. ff. eod. Cic. pro domo cap. 12.

Adop- §. 148. Cum porro adoptivus *adsumatur in*
 tionis *locum* filii aut nepotis: (. §. 144.) consequens
 effectus. est, VIII. vt adoptio cognationem mere civilem
 348 inducat, non autem vinculum sanguinis. (§. 115.
 * V.) Hinc IX. is, quem adopto, agnatus &
 cognatus sit illis, qui mihi agnati & cognati si-
 mul sunt; eorum autem qui mihi cognati tan-
 tum sunt, cognatus non redditur. L. 23. D. h.
 t. Multo minus autem X. vxor mea adoptiuo
 matris loco est, L. 23. cit.

Eius di- §. 149. Iure antiquo porro omnis adoptio-
 uisio in nis effectus indistincte erat patria potestas §. 2.
 plenam §. 8. *Inst. de adopt.* Sed Iustinianus circa ar-
 & mi- rogationem nihil mutans, adoptioni strictae
 nus ple- dictae multum detraxit. Nam patriam potesta-
 nam. tem tantum dedit *ascendentiis*, qui adoptant
 descendentes, non adoptantibus extraneos, L.
 pen. C. h. t. §. 2. *Inst. h. t.* ita tamen, vt
 hi non minus patri adoptiuo ab intestato suc-
 cederent, ac illi, §. 2. *Inst. h. t.* *) vnde est,
 quod adoptio stricte dicta, in PERFECTAM
 vel PLENAM, & IMPERFECTAM vel MINVS
 PLENAM a doctoribus distinguitur.

*) Mouit Iustinianum, quod aliquando contingeret, vt filius, extraneo in adoptionem datus & postea emancipatus, nec patri naturali, nec adoptiuo, succederet. §. 150.

§. 150. Ceterum, quamuis hodie paulo Vfus rariores sint & adrogationes & adoptiones, neque tamen cum Gudelino, Vinnio, aliisque existimandum, eas plane esse abolitas, nec adrogatos hodie fieri filios familias, sed alumnos. Aliud docent exempla, quae obseruarunt Kulpis. *De adoption. Et emancip. principum, Strikius in usu mod. ff. hoc tit. de capite minut.* Nec magis cum Schiltero *Ex. ad Pand. 2. th. 16.* statuendum, ad arogationem hodie auctoritatem summi imperantis non requiri; cum desuetudo legum romanarum in hoc articulo probari nequeat.

§. 151. Vulgo etiam *hic referunt* VNIO- Vnio NEM PROLIUM, institutum patrum, quae est prolium pactum, quo parentes ad secunda transeuntes in Germania. vota, conveniunt, ut liberi, ex priore utriusque vel alterutrius matrimonio geniti, cum liberis communibus utrique parenti aequaliter succedant. *Gail. Lip. 2. Obs. cap. 125.* Sed ea vnio patriam potestatem ordinarie non tribuit.

*Incommodum est, si non
est. 749, 1309.*

TIT. XII.

QVIBVS MODIS IVS PATRÆ POTESTATIS SOLVITVR.

§. 152.

Ratio
con-
nexio-
nis.

Quot modis patria potestas adquiratur, hac tenus dictum est pluribus; iam, quomodo eadem finiatur, dispiciendum.

Solui-
tur ea
morte
naturali
& civili,
adop-
tione
plena, &
emanci-
patione.

§. 153. Soluitur autem I, MORTE; ita tamen, ut primi tantum gradus liberi post patris discessum sui iuris fiant, vltiorum graduum non item, si superstites sint, quorum in potestatem possint recidere. *pr. Inst. h. t.* II, CAPITIS DEMINVTIONE MAXIMA ET MEDIA vel patris vel filii, §. 1. & 3. *Inst. h. t.* III, ADOPTIONE PLENA, (§. 149.) quamuis ea filius non fiat sui iuris, sed patria potestas tantum in alium transcribatur, §. 8. *Inst. h. t.* IV, EMANCIPATIONE, de qua paullo post.

Non re-
legatio-
ne, dig-
nitate,
exhere-
datione.

§. 154. Contra patriam potestatem non soluit *relegatio*, §. 2. *Inst. h. t.* L. 4. L. 7. §. 3. *ff. de interd. & releg.* Nec II. *dignitas*. Dionys. Hal. *lib. 2. p. 96.* Immo III. nec *exhereditatio*. L. 20. *ff. de bon. possi. cont. tab.* (§. 506. IV.)

Iustitia-
nusta-
men
patricios

§. 155. Iustinianus tamen sanxit, ut patria potestas solueretur dignitate patriciatus: L. *fin. C. de Consul. lib. 12.* §. 4. *Inst. h. t.* item *facerdo.*

cerdotio episcopali: Nov. 81. cap. 3. dignitate & alio
 consulari, praefectura praetoriana, praefectura patria
 urbis, magisterio militum, patrocinio fisci, Nov. potesta-
 81. cap. 1. iunct. L. fin. C. de decurion. telibera-
 ruit.

§. 156. Praecipue vero EMANCIPATIONE Emanci-
 solui diximus ius patriae potestatis. (§. 153. IV.) patio
 EMANCIPATIO autem est *expressa* & *legitima* quotu-
 patris declaratio, qua liberos e potestate sua plex.
 dimittit. Omnis ergo emancipatio *expressum*
 patris consensum requirit, nec *tacita* iure roma-
 no emancipatio nota est. conf. I. H. Boehmeri
 diff. de statu liberor. sui iur. factor. C. 2. §.
 26. Ea vero emancipatio vel VETVS est, vel
 ANASTASIANA vel IVSTINIANA.

§. 157. Vetus per tres imaginarias venditio- Vetus
 nes peragebatur, Cui Inst. Lic. x. Tit. 8. §. 3. & Anast-
 & liberi sic emancipati quasi *liberti* erant patris, tafiana.
 hic autem *patronus* habebatur. §. 6. I. h. t. L.
 3. §. 1. D. de cap. min. Sed ex ANASTASII
 constitutione liberi patria potestate exhibant per
rescriptum principis ad acta insinuatam. L. 5.
 C. de emancipat. lib.

§. 158. Denique IVSTINIANVS, non abro- Iustinia-
 gata constitutione Anastasii, sed vetere & vana nea.
 quam vocat, obseruatione, auctoritatem ma-
 gistratuum sufficere voluit. §. 6. Inst. h. t. L.
 ult. C. de emancip.

§. 159. Ceterum quemadmodum liberi inuiti An pa-
 non emancipantur, L. pen. Cod. de emanci- ter in
 pat.

poenam pat. *) ita nec pater potestatem in liberos in-
amittat. Aliquando tamen a) in poenam
patr. potest. ius patriae potestatis amittunt parentes, I. pro-
fituentes filias, L. 12. C. de episc. aud. L. 6. C. de spectac. II. exponentes infantem, L. 2. C. de infant. expos. Nov. 153. cap. 1. III. secundas nuptias easque incestas contrahentes, Nouell. 12. cap. 2.

*) Abdicatio ergo liberorum, Graecis vstitata legibus romanis non comprobatur, L. 6. C. de emancip.

An pater cogitur ad liberos emancipandos cogitur. Quo pertinet I. si faeuat in liberos, L. fin. de si a parente quis manumiss. II. Si ea lege, vt filius emancipetur, nummos aut legatum accepit. L. 92. D. de condit. et demonstr. L. 1. §. 3. si quis a par. man. III. Si arrogatio in praeiudicium impuberis facta est. L. 32. D. de adopt. et emancip.

*) conf. omnino Heimburg diff. difficilima emancipationis capita §. 15. sqq. Scheltingo diff. de emancipationibus, P. 1. c. 5 §. 6. sqq. apud Fellenberg in iurisprud. antiqua, T. 2. p. 512. sqq.

Effectus §. 161. Si patria potestas morte patris solutae, (§. 153.) liberi, qui immediate in illa potestate existunt, fiunt homines sui iuris, (§. 93.) & patris sui heredes dicuntur (§. 538.)

Nullus est, qui tempore mortis defuncti in ipsius patria potestate immediate fuit

patris contingit
omittat? Ob
potestatis
cipiens liber
patris adven
quec lit. II.
atinet, illud
demonstrat
(§. 153. II.)
pium detur
III.) *) per
tatem illud n
nat. succell.

*) De iure
lib. de ju

nto. Si ve

libri partit

stipulatio: liber

tuor. Hi es

rem quaelibet

adoptionem

tione patris

cessiois tam

infra docebit

rationem mo

mittere omni

Emancipatio

scilicet statu

aque agnati

monet. Liber

statis contingat, & quaestio fit: *quid pater I. Quid amittat?* obserues velim: I. Omnia iura patriae amittat potestatis exstingui; nisi quod pater volens emancipans liberos retineat usumfructum dimidiae partis aduentitiorum. *L. 6. §. 3. C. de bon. quae lib.* II. Quod autem ad ius successionis attinet, illud quidem cessare, si pater capitis deminutionem maximam mediamue patitur; (§. 153. II.) nec non si liberos in adoptionem plenam dederit; *L. 10. C. de adopt. (§. 153. III.)* *) per emancipationem autem et dignitatem illud non tolli. (§. 8. I. *de legit. agnat. success.* Nov. 115. cap. 4. (§. 636.)

*) De iure nouellarum vid. Io. Chph. Kochii *libr. de success. ab. int.* §. 65.

162. Si vero quaestio est, *quam iacturam II. Quid amittant liberi?* liberi patiantur per dissolutionem patriae potestatis: liberi naturales separandi sunt ab adoptivis. Hi enim omnia fere iura per adoptionem quaesita amittunt *). Illi autem si I. in adoptionem plenam dantur, iura filiationis ratione patris naturalis amittunt. De iure successionis tamen aliud statuendum videtur, ut infra docebitur (§. 689*) II. Si capitis deminutionem maximam aut mediam patiuntur, similiter omnia iura filiationis perdunt. III. Emancipatio vetus, (§. 157.) cum liberos in servilem statum detruderet, omnia iura familiae atque agnationis tollebat, *L. 11. D. de cap. minut.* Idem erat effectus Anastasiana; (§.

157.) nisi quod relinqueret emancipato successionem in bonis fratrum & sororum, in patria potestate retentorum. L. 15. §. 1. C. de legit. hered. L. 4. C. de legit. tut. Denique secundum ius novum Nov. 118. C. 1. emancipati ius succedendi illibatum retinent, & non nisi ius sui heredis admittunt. IV. Dignitas, patria potestate liberans, liberis iura familiae non adimit. Nov. 81. C. 1.

§. 100.
I.

*) Vid. Donell. in commentar. iur. civ. L. 2. C. 27.

Vfus
hujus
doctri-
nae ho-
diernus.

§. 163. Morte hodiernum soluitur patria potestas. Capitis deminutio poena ignota est. Nec dignitas hodie a patria potestate liberat. Emancipatio non quidem extra usum; sed tamen vel ideo paullo rarior est, quia liberi plerisque locis per nuptias separatamque oeconomiam e potestate patria exeunt, salvis ac intactis familiae iuribus *). Quem modum, Germanicae originis gentibus proprium, vulgo, sed parum concinne, vocant quasi emancipationem, vel emancipationem tacitam.

*) Nec pater hoc casu dimidiam usufructus retinet, ut contra dissentientes bene docet Aemil. Ludov. Homberg diss. de bonis adventitiis liberis sui iuris factis a patre restituendis §. 18.

§. 164. Quibusdam locis, maxime ubi ius Lubecense viget, nec non in Westphalia, parens, rorum ad secunda vota transiturus, liberis e prioribus secun- suscep-

susceptis matrimonio, partem honorum adfigendum ius
 nat, interuenientibus actis. Si liberi tunc sub Lube-
 tutela sunt, & vocantur *separati*, & cum re-
 cense.

liquis, nondum separatis, in bonis postea adqui-
sitis non succedunt. *Ius Lubec. part. 2. tit.*

2. Art. 33. & ibi Meuius Stat. Hamb. part.

§. tit 3. §. 2.

Altpurmannsion Dinstan

TIT XIII.

DE

T V T E L I S.

Novum ius iuris

§. 165.

Diximus, homines vel *sui iuris* esse vel **Homi-**
alieno iuri subiectos, & hos vel sub **num sui**
tria, vel sub *dominica potestate* viuere, vnde **iuris no-**
 alii *filii familias*, alii *serui* dicantur. (§. 93.) **ua diui-**
 sio.

Quemadmodum igitur hactenus de partitione
 hominum *alieno subiectorum iuri* actum: ita
 iam sequitur diuisio noua personarum SUI IV-
 RIS, quarum alii IN TVTELA, alii IN CV-
 RATIONE sunt, alii NEVTRO IVRE tenentur
 pr. Inst. h. t.

§. 166. Alterius tutela regi, aequissimum est
 eos easque, qui sponte se defendere non pos-
 sunt. Huius autem generis censentur iure ro-
 mano antiquo I) *feminae*, II) *impuberes*. Hi
 Tutelae olim & impube-
 res & feminae
 sube-
 rant.

E 2

ergo

ergo usque ad pubertatem; feminae, quae in manum haud conuenerant, in perpetua erant tutela. Vid. *Antiqu. nostr. Rom. h. t. §. 16. seqq.* Sed feminarum tutela perpetua Iustiniani temporibus plane ab usu receperat.

Tutela
defini-
tio.

§. 167. TUTELA ergo pupillaris, de qua sola agendum; est munus publicam personale, quod in hominis sui iuris impuberis, (qui pupillus pupillave dicitur), educatione eiusque bonorum administratione consistit *); siue ut paulo obscurius Seruius definit; est vis & potestas in capite libero, ad tuendum eum, qui propter aetatem suam se sponte defendere nequit, iure civili data ac permessa, §. 1. *Inst. h. t. L. 1. pr. ff. eod. **)*

*) Munus autem dicitur, quod necessario obimus lege, more; imperioque eius, qui iubendi habet potestatem. *L. 214. pr. ff. de V. S. L. 18. ff. eod. & ibi Io. Goed. in Comm. p. 275. sequ.*

**) conf. GEBAYER progr. de Seruii Sulpicii Ruffi definitione tutelae. Goett. 1738. in opusc. Tom. 2. num. 26.

Tutela
triplex.

§. 168. Constituitur autem tutela vel a patre in testamento, vel ab ipsa lege immediate, vel a magistratu in subsidium. Hinc vel TESTAMENTARIA est, vel LEGITIMA, vel DATIVA. De testamentaria *Tit. XIV. de legitima Tit. XV. seqq. de dativa Tit. XX. agetur. Testamentaria praefertur reliquis omnibus legitima*

tima excludit datiuam. L. 11. *pr. D. de testam. tut.*

§. 169. Tutela est munus publicum personale. (§. 167.) Ex quo sequitur, I. ut et filii familias tutelae recte suscipiant. (§. 100. *) *possit pr. Inst. qui testam. tut. dari poss.* II. Ut contra nec serui, L. 22. *ff. de test. tut. nec peregrini, nec mulieres tutores esse possint. L. ult. ff. h. t. L. 2. ff. de R. I.* Excipiuntur tamen per *Nov. 118. cap. 5.* mater & auia, quas reliquis etiam agnatis praeferrere iussit Iustinianus; modo ad secundas nuptias non prouolent. *Nov. 94. cap. 2.*

§. 170. Quumque tutoris sit, pupillum educare eiusque bona administrare, sequitur, I. ut tutor esse nequeat, qui hoc officio rite fungi non potest, vid. *infra tit. de excusat. tutor.* (§. 245.) II. Ut varia possint tutorum generataur, vel suspendatur, aliique ut *gerentes*, alii ut *honorarii*, alii denique *notitiae causa* dari queant.

§. 171. Quia porro ei potestati subest homo impubes, educatione egens: consequens est, I. ut nec patrem habenti tutor detur; *L. 239. pr. ff. de V. S. princ. Inst. h. t. L. 6. §. ult. ff. h. t.* II. nec seruo. Neuter enim educatore eget. Immo III. nec peregrino tutor ex iure Quiritum datur, quia is iuribus Quiritum non fruitur. Cicero *pro A. Caccina c. 33.*

TIT. XIV.

QVI TESTAMENTO Tutores Dari Possunt.

§. 172.

Tutela
testa-
menta-
riae
ratio.

Cum lege XII. tabular. tantum esset: PATERFAMILIAS VTI LEGASSIT SVPER PECVNIA, TVTELAVE TVAE REI, ITA IVS ESTO *Vlp. fragm. tit. II. §. 14.* explorati iuris est axioma: *Pater & avus, qui liberos in potestate habent, illis tutorem dare possunt; non autem mater, avia aut alia extranea persona L. 1. pr. L. 3. ff. de test. tut. §. 3. I. de tut. L. 73. §. 1. ff. de R. I.*

Eiusdem
funda-
mentum

§. 173. Fundamentum ergo huius tutelae est patria potestas. *L. 37. §. 1. D. de reg. iur.*

Quo-
modo
& qui-
bus tes-
tamen-
to tutor
datur?

§. 174. Varia autem patri & avo tutorem daturis obseruanda sunt. Cum enim velint, vt is obligetur tutelam fuscipere, quem designant, I. dare eum debent testamento valido aut codicillis testamento valido aut codicillis testamento confirmatis *). Cum porro fundamentum huius tutelae sit patria potestas (§. anteced.), pater II. non potest tutorem constituere liberis illegitimis, (§. 107.) nec III. emancipatis. *L. 1. pr. ff. h. t.* Denique cum patrem habenti tutor non

non datur: (§. 171.) IV. auus tutorem dare nequit nepotibus post mortem suam in patris potestatem recasuris.

*) Testamenta enim, ut infra videbimus, instar legis sunt, & codicilli testamento confirmati pro parte testamenti habentur. (§. 438. §. 623.) conf. Schulting. ad *Vlp. fragm.* T. II. §. 14. not. 42.

§. 175. Quia vero patria potestas non tollitur exheredatione, (§. 154.) tutor dari potest etiam exheredatis. *L. 4. ff. h. t.* Cumque postumi, quoties de commodo eorum agitur, pro iam natis habeantur, *L. 7. ff. de stat. hom.* his quoque tutor dari potest, dum in ea causa sint, ut vivo testatore nati in eius potestate fuissent futuri, §. 4. *L. de tut.* *L. 1. §. 1. L. 6. ff. h. t.*

§. 176. Vult testator tutorem constituens, ut exitum habeat voluntas sua. Dare ergo I. dari potest non potest, nisi eum, qui habilis est, huic muneri publico obeundo; (§. 170.) nec II. danda est persona incerta, *L. 20. pr. L. 30. h. t.* Quibus obseruatis cum lex XII. tab. *uti velit*, legare permittit patrifamilias, (§. 172.) non solum pure, sed etiam sub conditione & usque ad conditionem, a certo tempore & in certum tempus tutor testamento recte datur. *L. 8. §. 2. ff. h. t. §. 3. I. h. t.*

§. 177. Cum fundamentum tutelae testamentariae sit patria potestas, (§. 173.) tutor ab alia persona datus pro testamentario nequitiam Tutela testamentaria non

est, si
alius
quam
pater tu-
torum
dedit.

habetur, nec eius iura habet. Aliquando ta-
men *) talis tutor praeuia inquisitione i. e. in-
stituta a magistratu causae cognitione confirma-
tur, tumque pro datiuo habetur. L. 4. ff. de
test. tut. L. 1. §. 2. L. 5. & 7. ff. de confirm.
tut. L. 4. Cod. de test. tut. vbi euoluendus
Cornel. van Bynkershoek. *Obs.* L. 2. cap. 7.

*) Veluti si mater tutorem dedit, aut alius
impuberi, quem heredem instituit. L. 2. pr.
L. 4. ff. de conf. tut.

Tutela
testa-
menta-
ria du-
plex.

§. 178. Si autem pater tutorem dedit, aut
dedit recte *), aut minus. **) Priori calu tu-
tor statim tutelam capeffit, nec confirmatione
magistratus eget. Posteriori vero tutor a ma-
gistratu est confirmandus, quae tamen confir-
matio fit sine inquisitione. L. 1. §. 2. ff. de
conf. tut. Hique sine inquisitione confirmati
tutores pro testamentariis habentur, L. 3. ff.
de confirm. tut.

*) Hoc est in testamento aut codicillis testa-
mento confirmatis liberis legitimis & suis.

**) Nimirum si pater dedit in testamento non
iusto; in codicillis testamento non confirma-
tis; aut si dedit filio emancipato, aut natu-
rali, cui aliquid reliquit. Si enim nihil reli-
quit, frustra tutorem dat, nec confirmatur
sine inquisitione talis tutor. L. 1. §. 1. 2.
L. 3. L. 7. pr. de conf. tut. L. 2. Cod. eod.
Caeterum obserues velim, tutelam testa-
mentariam a patre, ut oportet, constitutam,
ideoque haud confirmandam, non inepte a
quibusdam vocari *perfectam*; eam, quae con-
firmatione eget, *imperfectam*.

§. 179. Cum aliquando tutela testamentaria Quid u-
impediatur aut deficiat: his casibus sequentia no- ris sit tu-
tanda sunt axiomata. I. Si tutor testamen- tela tes-
tarius impeditur: magistratus tutorem dat, tamentaria im-
qui medio tempore, donec cesset impedimen- pedia-
tum, tutelam gerat *). Quamdiu enim tutela tur aut
testamentaria speratur, legitima cessat. L. II. deficiat?
pr. ff. de test. tut. II. Si tutela testamentaria
deficit *concurrente magistratu*: is alium tuto-
rem, quem velit, dare potest, nec legitimum
dare abscisse tenetur **). III. Si tutela testa-
mento constituta deficit magistratu *non inter-*
ueniente: tutor legitimus tutelam nancisci-
tur ***).

*) Huc pertinet: si tutor ex certo die aut
sub conditione suspensiva datus sit, & dies
aut conditio adhuc pendeat; si pure datus
fuerit, sed hereditas nondum sit adita; si tu-
tor testamentarius ab hostibus captus, §. 1.
§. 2. *I. de Attil. tut.* aut minor, aut sur-
dus mutusque, aut furiosus sit.

**) Quo referendum: si tutor datus se excu-
set, aut remoueat. L. II. §. 1. §. 2. *ff.*
de testam. tut.

**) Velut si tutor testamentarius moriatur
ante tutelam susceptam aut finitam; L. 4. §.
3. *cit.* si dies in quem datus tutor, veniat;
conditio resolutiva existat. arg. *d. L. II.* Ra-
tio forsan in eo latet, quod his casibus defec-
tus tutelae testamentariae magistratui romano
non innotesceret.

§. 180. Ceterum hodie omnes tutores testa- **Vfus**
mentarii in Germania confirmantur ob Rec. Imp. **confir-**
de ann. 1548. Tit. 3. & ann. 1577. Tit. 32. **matio-**
nis ho-

TIT. XV.

D E

LEGITIMA AGNATORVM
TUTELA.

§. 181.

Tutelae legitima
quando locus sit?

Si aut tutor testamento non sit datus, aut datus deficiat magistratu non interueniente (§. 179.) tutela ab ipsis legibus defertur certis personis, quae LEGITIMA vocatur. (§. 168.)

Quid tutela legitima?

§. 182. TUTELA ergo LEGITIMA in genere est, quae legibus siue scriptis siue non scriptis immediate defertur. Proprie vero legitima dicitur, quae legibus XII. tabularum, aut explicitate aut implicite constituta est. Talis est tutela AGNATORVM, PATRONORVM, & PARENTVM. His accessit ex moribus species, quae legitimis, proprie loquendo, non accensetur & FIDUCIARIAE nomen fert.

Quinam ad tutelam legitimam vocentur?

§. 183. Tutores ergo legitimi sunt primo agnati & gentiles. pr. §. I. h. t. (§. 114. * III.) Hos enim lex XII. tabularum vocabat ad successionem; & cum romani aequum iudicabant, ibidem onus tutelae esse, ubi spes successione est, hae personae quoque ad tutelam vocabantur; ita quidem ut proximi agnati excludant remotiores, si vero, plures eodem gradu

Aut sint, omnes ii tutelam nanciscantur. §. ult.
Inst. de cap. dem. L. 9. ff. h. t.

§. 184. Quia vero agnatorum & cognatorum differentiam Iustinianus Nov. 118. cap. 4. sustulit. (§. 114. * IV.) hosque cura illis promiscue ad successionem admisit: iure nouo cognati, modo idonei sint, una cum agnatis ad tutelam legitimam vocantur. Nov. 118. cap. 5.

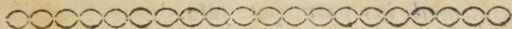
Iure nouo & cognati sunt tutores legitimi, immo & mater & auia.

§. 185. Caeterum tutores legitimi iure romano confirmatione magistratus non egebant; hodie autem secundum R. I. de ann. 1548. tit. 31. & de ann. 1577. tit. 32. confirmandi sunt.

Vfus hodie nus.

§. 186. Cum ius agnationis, hinc & tutelae amitteretur iure antiquo per triplicem capitis deminutionem: hic, loco licet non satis idoneo, inseritur titulus de capitis deminutione.

Transitus ad tit. sequentem.

TIT. XVI.

D E.

CAPITIS DEMINVTIONE.

Marius Valerius

§. 187.

Caput nimirum Romanis vocabatur status ille triplex LIBERTATIS, CIVITATIS, FAMILIAE. *) (§. 62.) Antiq. Rom. h. t. §. 2. sequ. CAPITIS ergo DEMINVTIO est amissio status civilis pr. I. & L. I. D. h. t.

Quid caput? & capitis deminutio?

*) Vnde

*). Vnde serui dicuntur *capite destituti*, §. 4. *Inst. h. t. Capitalis poena*, & iudicium publicum *capitale*, non solum dicebatur, quo vita, sed & quo libertas vel ciuitas adimebatur. L. 2. pr. L. 6. §. ult. ff. de poen. Inde ergo & phrasēs: *caput de ciuitate eximere*. L. 2. ff. de publ. iud. nec non *capite de minui*.

Eiusdem diuilio. §. 188. Quumque *caput* vel *status* sit triplex, *libertatis, ciuitatis, familiae*: (§. 62.) triplicem etiam esse oportet *capitis deminutionem*, **MAXIMAM**; qua *libertas, adeoque & iura ciuitatis & familiae*: **MEDIAM**, qua *salua libertate, status ciuitatis*; & **MINIMAM**, qua *salua libertate & ciuitate, iura familiae perimuntur*. pr. *Inst. L. ult. ff. h. t. Maxima & media*, quia eam *passi personae esse desinunt, morti comparantur, & hinc mors ciuilis vocari solent*. L. 209. ff. de reg. iur. §. 1. *Inst. quib. mod. ius patr. pot. solv.*

Capitis deminutio maxima §. 189. Itaque **MAXIMAM** *capitis deminutionem* patiebantur *detrussi in seruitutem; siue per captiuitatem, siue per modum poenae, in hanc calamitatem inciderint*. (§. 67. 68.).

Media. §. 190. **MEDIAM** contra patiebantur I. *Exules & deportati*: L. 5. pr. ff. §. 2. *Inst. h. t. L. 2. §. 1. ff. de poen.* II. *Transfugae, vel III. hostes iudicati*, L. 5. §. 1. ff. h. t. non vero IV. *relegati*, quippe qui, *saluis ciuitatis iuribus, vrbe tantum vel prouincia exesse iubebantur*. §. 2. *Inst. h. t. & §. 2. Inst. quib. mod. ius patr. pot. solv.* §. 191.

§. 191. MINIMAM denique capitis deminutionem patiuntur I. arrogati, quia ex patribus-familias fiunt filiifamilias. (§. 149.) §. 3. *Inst.* L. 3. *pr.* §. 1. *ff. h. t.* II. Arrogatorum liberi, qui patrem sequuti, familiam mutant. L. 40. *ff. de adopt.* III. Adoptati iure antiquo omnes, iure nouo saltim plene tales. (§. 149.) IV. Legitimati, quia sui iuris esse desinunt. (§. 135. I.) & V. iure veteri *) etiam emancipati §. 3. *Inst. h. t.*

*) Quia emancipari nemo poterat, quin in imaginariam seruilem causam deduceretur. (§. 162.) L. 3. §. 1. *ff. h. t.* Quod maxima ex parte cessat iure nouo; quum ob *Nov. 118. cap. 4. & 5.* emancipatis iura successionis & familiae salua sint, ac ius sui heredis tantum amittant.

§. 192. Capitis diminutionem maximam homines obsoleuisse, omnes fatentur. Mediae in Germania comparant proscriptionem, siue bannum imperii, & relegationem cum ictu fustium, nec non condemnationem ad triremes perpetuam, cum publicatione bonorum coniunctam. *Herm. Stamm. de Seruit. person. Lib. 1. tit. 4. num. 16. sequ.* *Vinn. comment. ad h. t.* Minima denique iisdem casibus, quibus iure romano, obtinet.

Vfus
doctri-
nae ho-
diernus.

TIT. XVII.

D E

LEGITIMA PATRO-
NORVM TVTELA.

§. 193.

Legiti-
ma pa-
tronorum tu-
tela.

Altera species tutelae legitimae est tutela PATRONORUM. Si quis enim seruum impuberem manumittit, ipsi eiusque liberis tutela in libertum illum desertur. *L. 3. pr. D. de legit. tutor. §. vn. I. h. t.* Quod hodie extra vium est. (§. 182.).

TIT. XVIII.

D E

LEGITIMA PAREN-
TVM TVTELA.

§. 194.

Legiti-
ma pa-
rentum tu-
tela.

Tertia tutelae legitimae species est, quae PARENTIBVS desertur, (§. 182.) quippe qui aetatem liberorum impuberum emancipatorum, tamquam patroni, (§. 157.) regunt. *L. 3. §. ult. ff. de legit. tut. §. vn. Inst. h. t.*

§. 195.

§. 195. Sed haec legitima parentum tutela, Vfus
cessante emancipatione vetere, & iuribus patro- hodie-
natus plane extinctis, hodie, fatentibus omni- nus.
bus, extra vsum est.

TIT. XIX.

DE

FIDUCIARIA TUTELA.

§. 196.

FIDUCIARIA denique TUTELA est, quae Eius de-
finitio.
post mortem patris emancipatoris liberis
eius masculis perfectae aetatis defertur in eman-
cipatum impuberem. d. L. 4. ff. de legit. tut.
§. vn. Inst. h. t. Defertur autem aut fratri,
aut patri, aut patruo. Si nimirum I. pater
emancipavit filium impuberem, & eius tutor
factus est, ante tutelam autem finitam dece-
sit: filii, ante mortem non emancipati, tutores
fratris impuberis sunt fiduciarii. Pariter II. si
avus filium in potestate retinuit, nepotem ex
eodem autem impuberem emancipavit, auo
mortuo pater filii sui tutelam fiduciarium nanci-
scitur. Denique III. si quis filium primum ha-
bens in potestate, ex filio secundo praemortuo
nepotem impuberem emancipat & decedit: fi-
lius primus tutor fiduciarius est. Hodie tutela
fiduciaria extra vsum est.

TIT.

TIT. XX.

D E

ATILIANO TUTTORE ET
EO, QUI EX LEGE IULIA ET
TITIA DATVR.

§. 197.

Tutela
datiuae
defini-
tio.

Actum hactenus de tutela *testamentaria*, (tit. 14.) & *legitima*: (tit. 15. sequ.) iam tertia sequitur tutelae species, quam *DATIVAM* vocant. Est autem iure romano tutoris datio *actus*, quo *deficientibus testamentariis & legitimis, tutores a magistratu ex lege dantur. pr. Inst. h. t.*

Eius
origo
ex lege
Atilia,
& Iulia
Titia.

§. 198. Datur, inquam, tutor ex lege, (§. 197.) & in vrbe quidem lege *ATILIA*, id ius concessum erat praetori urbano, cui adhibenda in consilium maior pars tribunorum plebis. *pr. Inst. h. t. Liv. Lib. 39. cap. 9.* In provinciis *lege Iulia & Titia*. praefidibus. *pr. Inst. h. t.* Postea & aliis magistratibus illud datum est. *Vid. §. 3. 4. & 5. Inst. h. t.*

Quando
locus fit
tutela
dativae?

§. 199. Quum porro tutores dentur deficientibus aliis: (§. 197.) tutela datiua locum habet, I. si nec testamentarius, nec legitimus tutor est. *pr. Inst. h. t.* II. Si tutela testamentaria, vel im-

peditur

peditur & adhuc speratur, vel deficit magistra-
tu interueniente. §. 179.) *L. II. ff. de test.
tut. §. 1. & 2. Inst. h. t.*

§. 200. Denique quum melius fit, pupillo Quomodo
prospicere pure & in perpetuum, quam sub tutor
condicione aut ad tempus: sequitur, III. vt pu- dari pos-
re tantum, non sub condicione, nec in diem vel sit?
ex die tutor dari possit. *L. 6. §. 1 ff. de tu-
tel.* Quod secus se habet in tutela testameta-
ria. (§. 176.)

§. 201. Hodie tutoris datio ad ordinariam Vfus
pertinet iurisdictionem, omnibusque ea fa- hodie r-
cultas competit, quibus est aliqua, saltim ciui- nus.
lis iurisdictione. Immo magistratibus nostris ius est
praetereundi testamentarios & legitimos, alios.
que magis idoneos constitvendi, si e re pupil-
li videatur. Schilt. *Ex 37. th. 46. seq. Zypaei
Not. Belg. tit. de tut. Statuta Fris. Lib. I.
tit. 7. Art. 1.*

TIT. XXI.

DE

AVCTORITATE TU-
TORVM.

§. 202.

Offici-
um tu-
toris
circa tu-
Offici-
um tu-
toris
circa tu-
F
randum

Officium tutoris versatur & circa suscipien-
dam & circa susceptam tutelam. Vt
enim tutela recte suscipiatur, tutores I. iusiu-
randum

telam suscipiendam. *randum praestare debent* de tutela fideliter ad-
ministranda, arg. *Nov. 72. cap. ult. auth.* quod
nunc *C. de curat. fur. R. I. de ao. 1577. tit. 32. II. Satisfare* rem pupilli saluam fore, *pr. I. de satisfat. tut.* exceptis tutoribus testamen-
tariis, & ex inquisitione a magistratu maiori
datis. vid. *tit. de satisfat. tut. vel cur. III. Inventarium* facere, seu repertorium solenne
omnium bonorum pupilli. *L. 7. pr. ff. de ad- ministr. & peric. tut.*

**Circa susce-
ptam tu-
telam,
& qui-
dem cir-
ca per-
sonam
pupilli.** *§. 203. Tutela suscepta* vt recte geratur,
tutor I. curet personam pupilli; II. eiusdem
bona bene administret. Circa personam pupilli
obseruet: vt eum bene educet, alimenta pro
dignitate & facultate eius praebat, eumque bo-
nis moribus ac artibus imbuat. *L. 12. §. 3. ff. de admin. tut. L. 3. §. 5. L. 4. ff. ubi pupill. educ. deb.*

Circa bona. *§. 204. Circa bona pupilli tutoris officium*
consistit in eo, vt bona conseruentur & auge-
antur. Curare ergo debet: 1) vt reditus ex bo-
nis pupilli percipiat; *L. 32. §. 1. 2. ff. d. tit.*
2) ne pupillum in iudicio indefensum relinquat;
L. 30. ff. eod. 3) vt exigente necessitate bona
alienet; (*§. 421.*) 4) ne pecuniam pupilli otio-
sam relinquat; *L. 7. §. 3. d. t. L. 24. Cod. eod.*
5) vt credita exigat; *L. 15. L. 46. §. fin. ff. d. t.*
6.) debita contra pupilli soluat; *L. 23. Cod. de adm. & peric. tut.* 7.) rationes reddat.
L. 1. pr. D. de tutel. & rat. redd. §. 2. I. de oblig. quae quasi ex contr. §. 205.

§. 205. Exercet autem hoc officium circa bona tutor aut *immediate*, dum ipse agit, quae in utilitatem pupilli agenda sunt; aut *mediate*; auctoritatem suam interponendo. Pupillus *nimirum infans* nihil, sed pro illo tutor omnia agit: *L. 1. §. 2. ff. de adm. tut. L. 9. ff. de acquir. hered. ast maior infantia ipse*, si tutor velit, agit, auctore tutore, *d. L. 9. ff. de adqu. hered. §. 9. Inst. de inutil. stipul. Et L. 3. C. de acquir. possess.* qui veluti supplet, quod pupilli personae ob lubricum aetatis deesse videtur. *L. 32. §. 2. ff. de acquir. vel amitt. possess.*

§. 206. Est vero AVCTORITAS *actus legitimus*, (§. 56.) quo tutor *id, quod pupillus infantia maior gerit*, (§. 205.) Et ex quo deterior eius conditio fieri posset, *sollemniter adprobat*, ut, quod personae eius deest, *suppleatur*. (§. 205.)

§. 207. Quum ergo AVCTORITAS sit *actus legitimus*: (§. 206.) I. ea interponenda erat statim in ipso negotio; II. a tutore praesente; nec III. quidquam valebat, post tempus, vel IV. per epistolam, vel per nuncium interposita. *§. 2. Inst. h. t. L. 9. §. 5. ff. eod.* V. Interponi eam etiam oportebat pure, non sub conditione. *L. 8. ff. h. t.*

§. 208. Necessaria est auctoritas tutoris, quoties pupillus quid gerit, quo deterior posset fieri

Quomodo hoc officium circa bona exerceat?

Quid auctoritas?

Quomodo ea interponenda?

Quando auctoritate

opus
sit?

fieri eius conditio. (§. 206.) Ex quo fluit axioma iuris notiffimum: *Pupillus alios sibi obligare potest, etiam sine tutoris auctoritate; de inut. aliis sese autem obligare nequit, nisi auctore tutore.* Princ. Inst. L. 9. pr. ff. h. t. L. 28. pr. ff. de pact. L. 11. ff. de acquir. rer. dom.

Pupillus sine auctore tutoris alios sibi obligat, fed non obligatur.

§. 209. Ex quo consequitur, I. vt pupillus sine tutoris auctoritate sibi stipulari, L. 9. pr. ff. h. t. donationem vel remissionem acceptare, L. 2. ff. de acceptil. immo ex quocunque titulo lucratiuo acquirere: L. 11. ff. de acquir. rer. dom. non autem promittere, donare, remittere, tradere, alienare, hereditatem adire possit *). II. Vt contractus cum pupillo, infcio tutore initi, non obligent pupillum, fed hic tamen ex iisdem alios habeat obligatos. L. 13. §. 29. ff. de act. emt. pr. Inst. h. t. Vnde & claudicare hi contractus dicuntur doctoribus.

*) Nisi ex re nascatur obligatio, h. e. aut ex delicto aut immediate ex aequitate, quod scilicet pupilli vtilitas promotā fit. Vtroque enim casu & ciuilitur eum obligari aequiffimum est. L. 1. pr. L. 5. §. 1. ff. h. t. L. 46. ff. de obl. & act. L. 13. §. 1. ff. de condit. indeb.

Cum tutoris auctoritate pupillus obligatur.

§. 210. Ex eodem principio recte colligitur III. pupillum interueniente auctoritate tutoris aliis obligari pr. I. h. t. Obserues tamen I. eumdem, si laesus fit, restitui in integrum; L. 1. pr. §. 2. D. de minor. I. si bona alienare velit,

velit, ordinario opus esse causae cognitione & decreto magistratus vid. infra §. 421.

§. 211. Denique quia tutor, auctoritate inter- Tutor
posita, pupilli iudicium supplet, (§. 206.) adeo auctor
que pupillus & tutor veluti pro vna persona fieri
agente habentur: expediti iuris est axioma, Tu- non po-
tor auctor fieri in rem suam non potest. §. 3. rem
Inst. h. t. L. 1. pr. L. 7. pr. Et §. 2. ff. h. t. suam.

§. 212. Ex quo inferitur, I. tutorem emere Quid si
non posse res pupilli, L. 3. 4. §. 7. ff. de contr. tutor
emt. nisi palam & bona fide, veluti auctione cum pu-
publica. L. 5. C. eod. II. Si lis intercedat in- pilla
ter tutorem & pupillum, dandum huic esse cu- contra-
ratorem in litem *), §. 3. Inst. h. t. here.
vel liti-
gare ve-
lit?

*) Quod tamen raro hodie continget, quom
nec creditor nec debitor pupilli eiusdem tut-
telam suscipere possit. Nov. 72. cap. 1. 2.
4. Nov. 94. praef. Si tamen lis superveniat,
curator adiungitur. Nov. 72. cap. 1. 2.

§. 213. Hodie prima testamentarii & legiti- Vfus
mi tutoris cura in eo versari debet, vt confir- hodie-
mationem a magistratu petat; (§. 180. & 185.) nus.
qua impetrata demum munus tutelae inire po-
test. Ceterum hodie discrimen inter pupillum,
infantem, & maiorem infantia non observatur.
(§. 205.) Plerumque enim tutores, immo &
curatores, res maioris momenti ipsi expediunt,
& raro interesse patiuntur pupillum vel mino-
rem, nisi fere maiorenntati sit proximus.

(o)(o)(o)(o)(o)(o)(o)(o)(o)(o)(o)(o)(o)(o)(o)

TIT. XXII.

QVIBVS MODIS TV-

TELA FINITVR

Quia sunt tria huiusmodi tutela sunt?

§. 214.

Tutela
quomo-
do finia-
tur?

Tutela ideo inuenta est, vt pupillus educetur, eiusque bona administrantur. (§. 167.) Ea ergo cessante causa, & tutelam finiri aequum est.

Finitur
morte.

§. 215. Finitur itaque I. MORTE tum tuto-
ris, tum pupilli, §. 3. *Inst. h. t. L. 4. de tut.*
& *rat. distr.* Nec ad heredes transit tutela,
liquidem & in legitimam non tamquam here-
des, sed tamquam proximi agnati succedunt,
L. 16. §. 1. ff. de tut. L. 46. ff. famil. ercisc.

Capitis
deminu-
tione.

§. 216. Finitur II. CAPITIS DEMINVTIO-
NE, & quidem pupilli quacunque, tutoris tan-
tum maxima & media. §. 1. §. 4. *Inst. h. t.*
L. 14. pr. §. 1. 2. ff. de tut.

Puber-
tate.

§. 217. Finitur III. PVBERTATE, de qua
quum lis esset inter *Proculianos* & *Cassianos*,
hique eam ex corporis habitu, illi ex annis aesti-
marent: *Priscus* vero vtrumque indicium puber-
tatis coniungendum putaret: *Vlpian. Fragm.*
tit. 11. §. 28. Iustinianus *Proculianorum* sen-
tentiam probavit, & masculorum pubertatem
expleto ann. XIV.; puellarum anno XII. fini-
vit, L. fin. C. quando tut. esse desin. pr. *Inst. h. t.*

§. 218.

§. 218. Porro quum tutor testamento & pu- Existente
re, & sub certa conditione, & in diem dari pos- te die
sit: (§. 176.) consequens est, vt IV & VE- vel condi-
NIENTE DIE vel EXISTENTE CONDITIO- ditione.
haec testamentaria tutela finiatur. §. 2. & §. 5,
Inst. h. t. L. 14. §. 3. 5. ff. de tut.

§. 219. Denique V. & EXCVSATIONE & Excusa-
VI. REMOTIONE tutelam finiri ait Imperator, tione &
§. vlt. *Inst. h. t. de quibus tit. 25. & 26. erit remo-
dicendi locus.* tione.

§. 220. Quia autem tutor bona pupilli ad- Finita
ministrat (§. 167.) ideo tamquam rei alienae tutela
administrator finita tutela tenetur ad rationes quae,
reddendas, §. 7. *Inst. de Atilian tut.* Qui non nam ac-
reddat, TVTELAE IVDICIO; qui improbe compe- tionis
positas reddidit, & aliquid subtrahit, actione compe-
DE RATIONIBVS DISTRAHENDIS, quae in tant pu-
duplum datur, in ordinem cogitur. *tit. ff. de pillo?*
tutel. & rat. distr. De actione tutelae vid. in-
fra *Lib. 3. tit. 28.*

§. 221. Ceterum hodie pubertate vix quid- Vfus
quam mutatur circa tutelam. Plerumque enim hodie-
tutores qui fuerunt, eodem fere iure minores nus.
regunt vsque ad maiorenitatem. Cuius rei ra-
tionem explicabimus titulo insequente, (§. 230.)
Rationes reddendae quotannis, & hinc quouis
tempore, quando in mora est, tutor ad eas red-
dendas adigi potest; non tam a pupillo iudicio
tutelae quam a iudice tutelari, vel ex officio,
vel ad implorationem cognatorum. Actio de

rationibus diftrahendis hodie in fimplum tantum datur.

TIT. XXIII.

D E

CVRATORIBVS.

§. 222.

Curatio quid & quotu-plex?

CVRATIO f. CVRA f. PROCVRATIO in genere est *administratio negotii alieni*: quae si ex voluntate domini competit, PROCVRATIO strictè; sin lege aut iussu magistratus, CVRA f. CVRATIO vocatur. Haec aliquando & rei & personae simul constituitur, aliquando soli rei, qualis est cura *absentis, ventris & massae bonorum*. vid. titulos Pand. de ventre in poss. mittend. & de curatore bon. dand. Rei & personae simul curator datur aut consensu curandi, quo pertinet cura *aegroti, surdi mutique & minoris* de iure romano; aut ex necessitate vel invitis, quo cura *furiosorum, prodigorum, & minorum* secundum nostros mores spectat *). De praecipuis speciebus hic agamus.

*) Curatio ergo vel LEGITIMA est vel DATIVA. *Legitima* est furiosorum & prodigorum; *dativa* minorum, aliorumque, qui rebus suis superesse nequeunt. §. 4. Inst. h. t. L. 65. §. 3. ff. ad SC. Trebell. Testamentaria

rio

via non datur, quia paterfamilias ex lege XII. tabularum legare potest de tutela, non autem de curatione suae rei. (§. 172.) Datus tamen testamento curator confirmatur. §. 1. *Inst. h. t.*

§. 223. Curatores ergo accipiunt I. FVRIO- Eos ac-
 SI, de quibus iam legibus XII. tabularum cau- cipiunt
 tum fuerat, vt agnatis gentilibusque in eorum furiosi.
 pecuniam & facultates potestas esset *). Cic.
Tusc. Quaest. Lib. 3. cap. 11. de inuent. Lib.
2. cap. 50. §. 3. Inst. h. t.

*) Obserues I. non omnibus furiosis legem XII. tab. de curatore prospexisse, sed tantum ingenuis, & qui a patre non erant emancipati. Nam neque libertinis neque emancipatis agnati & gentiles erant; cum nulla esset feruilis agnatio & emancipatio agnationem tollerent. Illis ergo furiosis, quibus lex curatorem non dabat, Praetor dare coepit. II. Cum ex legibus XII. tab. agnati ac gentiles essent ipso iure curatores furiosi, nouo iure id eatenus mutatum esse, vt magistratus furiosis curatores, causa cognita, constituent. L. 6. L. 13. ff. de curat. furios, Attamen non facile is praeteribit propinquos, si qui eorum habiles sint. L. 13. ff. L. 5. C. cod.

§. 224. Quumque a furiosis parum discrepent **Prodigi.**
 II. **PRODIGI**, quippe furiosum facturi rerum
 suarum exitum: L. 12. §. 2. ff. de tut. dat. &
 hi exemplo furiosorum in curatione propinquo-
 rum sunt, simul ac a praetore illis bonis est in-
 terdictum *). Horat. *serm. Lib. 1. Sat. 3.* Paull.
Recept. sent. Lib. 3. tit. 4. §. 7. L. 10. pr. L.
15. pr. ff. de curat. furios. L. 6. ff. de verb.
obl.

*) Vti non omnibus furiosis ita nec prodigijs cunctis lex XII. tab. curatorem constituit, sed prodigijs ingenuis solum nec a patre emancipatis Vlpian. *Fragm. Tit. 12. §. 3.* Praetor ergo dedit curatorem aliis prodigijs & quidem quem voluit. *Vlp. l. c. §. 7.*

**Mi-
ro-
rum.**

§. 225. Denique III. curatorem accipiunt MINORES. Ex lege quidem Laetoria non nisi minoribus dissolutis & stupidis curator dabatur. Sed Imperator MARCVS AVRELIVS ANTONINVS omnibus adulescentibus petentibus curatores dari iussit *)

*) Iul. Capitol. *in vit. Marc. Aurel. C. 10. Lud. Iul. Frid. Hoepfner. progr. de lege Laetoria & cura minorum.*

**An iure
novo
minores
curato-
rem ac-
ceperint
inuiti?**

§. 226. Non ergo inuitis minoribus curatores dantur iure romano *) §. 2. *I. h. t.* sed desiderantibus L. 13. §. 2. *D. de tut. §. curat. dat.* & consententibus. L. 2. §. *pen. §. ult. D. qui pet. tut. §. cur.* Nisi 1.) minori in iudicio esset comparandum; §. 2. *I. cit. L. 2. C. qui legit. stand. pers. in iud. hab.* 2) si rationes a tutore reddendae; L. 7. *C. qui pet. tut. vel curat. aut* 3) si minori aliquid esset soluendum. L. 7. §. 2. *D. de minoribus.*

*) Dissentiunt Amaya *Lib. 1. Obs. cap. 8. n. 15.* in oper. p. 452. Schulting *ad Vlp. fragm. Tit. 12. not. 11.* Georg. Conr. Crusius *in diss. ad constit. D. Marci de curat. minor.* (in Fellenberg. *iurispr. antiqua T. 2.*) Sed nostram causam legibus aliisque argumentis tuentur: Huber. *digress. L. 3. C. 15. 16. 17.* Vinn. *ad §. 2. I. h. t.* Hetzer *diss. ad L.*

Laeto-

Laetoriam §. 12. Hertoghe in *diss. Tribonianus circa legem Laetor. non errans* §. 8. & §. 9. & Hartwig in *diss. brevis curar. historia* §. 10. *seqq.*

§. 227. Ex ipsa curationis natura fluit axio- Curato-
ma: curator minoris primario rebus datur. §. rum & tuto-
2. I. h. t. Et inde consequitur I. hos curato- rum dif-
res non auctoritatem interponere sed consen- ferentia
sum impertiri. II. Vt ea quae minor agit circa
personam, valeat absque curatoris consensu; ne-
gotia vero, quae bona concernunt, curatoris
administratiōni subiecta, ea sine consensu eius
Invalida sint. L. 3. C. de in int. restit. L. 20. D.
de rit. nupt. L. 8. Cod. eod.

§. 228. Vt tutela pubertate; ita curatio mi- Quo-
norum maiorenitate, id est, expleto XXV. modo
aetatis anno *), terminatur, L. 1. §. ult. ff. finiat
de min. nisi minor veniam aetatis impetrauerit. curatio?
L. 2. C. de his qui ven. act. Furiosorum &
morbo impeditorum curatio, recepta valetudi-
ne; L. 1. pr. ff. de cur. furios. prodigorum
denique receptis sanis moribus, & sublata a
praetore interdictione bonorum, finitur. L. 1.
pr. ff. eod.

*) Inuectum id est lege Laetoria, L. 2. C. Theod. de donat. quae ideo *quinauicennaria* vocatur Plauto *Pseud. Aet. 1. scen. 3. v. 68.* Et videtur Laetorius cum aliis existimasse, saeculum esse terminum vitae humanae longissimum, & hinc primum eius quadrantem inuentuti accessuisse. Acute ita censet. Nic. Hier. Gundlingius ad *tit. ff. de minor. XXV. ann. §. 4. & 6.* §. 229.

Quae-
nam ac-
tio ad-
versus
curato-
rem
compe-
tat?

Vfus
hodie-
nus.

§. 229. Quemadmodum vero tutor *actione tutelae directa*; (§. 220.) ita curator *utili tutelae iudicio*, etiam durante curatione, ad reddendas rationes adigitur. L. 3. C. arb. tut. L. 16. §. 11. L. 20. ff. de tut. *Et rat. distrah.*

§. 230. Apud Germanos, gentesque alias originis Germanicae, nullum fuit inter tutores & curatores discrimen; sed tutores constituti im-
puberibus, administrationem olim ad maiorennitatem usque solebant continuare, eadem auctoritate. Et hoc iure hodiernum fere utimur. Rem. egregie exposuit Ge. Beyer *Dissent. sing. de hodierna tutorum ac curatorum differentia*. Praeterea non ubique expleto demum anno XXV. maiorenes censentur iuvenes; sed in Saxonia iis anni XXI.: Electorum & Principum quorundam filiis anni XVIII.; alibi adolescentibus anni XX. ad res suas administrandas sufficiunt. Mores diuersarum gentium egregie & cum apparatu exposuit Io. Petr. de Ludewig *in diss. de aetate legitima puberum Et maiorum*.

Handwritten: Tit. XXIV. - *Handwritten:* De Tut. Curatorum
Handwritten: Tit. XXIV. - *Handwritten:* De Tut. Curatorum
 DE

**SATISDATIONE TVTO-
RVM VEL CVRATORVM.**

§. 231.

CAUTIO est securitas de adimplenda obligatione ob suspicionem praestita; SATIS-
 DATIO autem cautio praestita fideiussoribus.
 L. 1. D. qui satisd. cog.

Satisda-
tio quid
& quo-
tuplex.

§. 232. Quum ergo tutores aequae ac curato-
 res res alienas administrent, (§. 167. §. 222.)
 & ideo ad rationes reddendas obstructi sint:
 (§. 204. n. 7. §. 229.) aequissimum est, vt
 vtrique satisdent, rem pupillo vel adolescenti
 saluam fore, si vel vlla in eos cadat suspicio.
 pr. Inst. h. t. L. 1. sequ. ff. rem. pup. salv.
 fore.

Tutores
cur te-
neantur
satisda-
re.

§. 233. Quumque ii tantum satisdent, in
 quos suspicio cadit: (§. 231.) consequens est,
 vt a satisfactione immunes sint I. tutores testa-
 mento dati, quia paterno iudicio electi idonei
 creduntur; L. 7. §. 5. C. de curat furios. II.
 a maiori magistratu ex inquisitione dati, quia
 hic non nisi idoneos admittere censetur. L. 13.
 §. ult. ff. de tut. dat. L. 3. L. 4. C. de tut. qui
 satis non ded. pr. Inst. h. t. L. 1. sequ. ff. rem. pup. salv.
 fore.

Quinam
non sa-
tisdent?

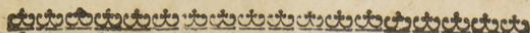
§. 234.

Quinam §. 234. Contra ex hoc principio merito satisfidantur III. legitimi omnes, praeter patronos patronorumque liberos. L. 5. §. 1. ff. de legit. tut. IV. Dati a magistratibus minoribus, V. Tutores testamentarii, legitimi & dativi, qui ex pluribus se administrationi offerunt. §. 1. Inst. h. t.

Fideius. §. 235. Dati a tutore fideiussores; pro illo tenentur: & contra illos finita tutela, actio ex stipulatu datur, si tutor actione tutelae pulsatus non sit soluendo. tot. tit. ff. de fideiuss. nomin.

Actio §. 236. Si ne sic quidem rem suam consequitur pupillus; etiam magistratus, qui in culpa versatur, in subsidium potest conveniri. L. 1. ff. de magistratibus conu.

Vfus §. 237. Legibus germanicis R. I. de ann. hodie- 1577. tit. 32. omnes quidem tutores satisfidare iuventur. At saluberrima haec lex non ubique servatur, quia vel iusiurandum, quod a tutoribus exigitur, vel possessio bonorum immobilium, pupillo tacite oppignoratorum, eum satis securum praestare creditur. Nec actionis subsidiariae aduersus magistratum frequentem adeo usum esse, facile est ad intelligendum.

Handwritten signature TIT. XXV. *Handwritten signature*
 DE *Handwritten signature*

EXCUSATIONE TUTORUM VEL CURATORUM.

§. 238.

Quam tutela fit munus publicum: (§. 167.) Quae-
 caedem fere causae, quae a munere pub-
 lico personali excusant, etiam excusant a tutela
 & curatione. nam
 causae
 a tutela
 excu-
 sent?

§. 239. EXCUSATIO in sensu iuridico *), Excusa-
 est exceptio vel causa, ob quam quis munus
 publicum, adeoque & tutelam, suscipere vel
 non cogitur, vel prohibetur. Adeoque excu-
 satio alia VOLUNTARIA, alia NECESSARIA
 est. Illa opposita prodest; haec etiam non op-
 posita prohibet. Illa liberat a tutela suscipien-
 da, hac & suscepta finitur. Utraeque ad om-
 nes tutores pertinent, etiam legitimos. Huber.
Pract. Inst. h. t. §. 20.

*) Alia ergo notione iureconsulti hoc vocabu-
 lum accipiunt, ac grammatici. His excusare
 est allegare causam, cur onus suscipi non
 debeat. Illis excusari etiam dicuntur, qui
 non admittuntur. L. 1. §. 3. ff. de postulan-
 do. L. 11. ff. de decurion.

§. 240.

Voluntaria ob-
nume-
rum li-
bero-
rum.

§. 240. VOLUNTARIAE vel *privilegio* nuntantur, L. 12. C. h. t. vel ob *impotentiam* conceduntur. PRIVILEGIO gaudent, I. qui Romae tres, in Italia quatuor, in provinciis quinque *liberos natos, naturales & legitimos habent superstites* *) L. 1. §. 2. seq. ff. de excus. princ. Inst. h. t. Qui enim adhuc in ventre sunt liberi, non magis profunt, quam adoptivi, illegitimi, & mortui; nisi quod bello amissi in perpetuum per gloriam vivere intelliguntur. pr. Inst. h. t. L. 76. ff. de cond. & dem. L. ult. ff. de vacat. & excus. mun.

*) Privilegium hoc *πολυπαίδίας* ex lege Poppaea est, anno V. C. 762. (Dio Cass. Lib. 56. p. 662.) sobolis procreandae causa lata. L. 64. §. 1. ff. de condit. & dem. Conf. Iac. Gothofr. de lege Pap. Popp. cap. 8. p. 285. Comm. nostr. ad h. l. lib. 2. cap. 9. & Antiqu. Rom. h. t. §. 2. seqq.

Ob admini-
strationem rei
fiscalis.

§. 241. Simili privilegio ex constitutione Marci Imp. excusantur, II. qui *res principis, tributa item & vectigalia administrant*, immo & *conductores* fundi principalis. §. 1. Inst. h. t. L. 41. pr. ff. eod. L. 10. C. eod. L. ult. C. qui dar. tut. poss.

Ob absentiam
reip.
causam.

§. 242. Eodem modo ob Privilegium excusantur III. *absentes reip. causa non modo suscepta & suscipienda tutela, dum absunt, verum etiam a suscipienda intra annum, ex quo reuerterunt*. §. 2. Inst. h. t. L. 10. pr. & §. 2. ff.

ff. eod. Iis, qui trans mare absunt reip. causa, vel qui domicilium principis iussu mutarunt, & susceptam tutelam deponere licet. L. II. §. 2. ff. de min. L. 12. §. 1. ff. h. t.

§. 243. Excusantur porro ob privilegium, Ob magist. IV. magistratus, qui cum potestate sunt, §. 3. Inst. h. t. id est, qui coercere, vel iubere in carcerem duci, vel prehendere poterant. Gell. lib. XIII. cap. 15. Denique & V. medici, iureconsulti, omnesque artium liberalium professores, qui intra numerum sunt, excusantur: L. 6. C. de profess. & med.

§. 244. Ob IMPOTENTIAM (§. 240.) excusantur VI. tria onera tutelae in vna domo, modo nec affectatae sint, nec tenues §. 5. Inst. h. t. L. 15. §. 15. ff. h. t. Ponderandas enim magis esse tutelas, quam numerandas, vel hoc indicio est, quod & vna tutela diffusior excusat. L. 31. §. 4. ff. h. t. VII. Paupertas. §. 6. Inst. h. t. VIII. Morbus, ob quem quis suis rebus superesse non potest, §. 7. Inst. eod. IX. Imperitia litterarum. §. 8. Inst. eod. X. Senectus septuagenaria, L. 3. ff. de iur. imm. §. 13. Inst. h. t.

§. 245. Hae sunt excusationes voluntariae. NECESSARIIS vel prohibitoriis accensentur I. furor, dementia, furdities, caecitas. L. 1. §. 2. ff. de tut. L. 3. C. qui dar. tut. L. vn. C. qui morb. se excus. II. Minorenitas. §. 13. Inst. L. 10. §. 7. ff. h. t. III. Militia,

§. 14.

§. 14. *Inst. h. t. L. 4. C. qui dar. tut. IV. Debitum aut creditum cum pupillo contractum, Nov. 72. cap. 1. 2. 4. Nov. 94. praef. V. Episcopatus & monachus, Nov. 123. cap. 5.* Reliqui clerici Episcopo inferiores ad tutelam legitimam volentes admittuntur; ab aliis tutela arcentur. VI. *Matrimonium*, quod non permittit, ut vir uxoris curam suscipiat; L. 2. *C. qui dari tut. L. 4. C. de cur. furios.* quum ne sponso quidem id sit permillum. L. 1. §. *ult. ff. h. t.* VII. *Inimicitiae capitales*, quas tutor cum patre pupillorum aut adultorum gessit. §. 9. & 11. *Inst. h. t. L. 6. §. 17. de excusat. tut. L. 3. §. 12. de suspect. tut. L. 4. de testam. tut. L. 8. 10. de confirm. tut.*

Tutor non cogitur curator fieri.

**Vnus hodie-
nus.**

§. 246. *Speciatim a cura excusat tutela antea gesta. §. 18. Inst. h. t. L. 20. C. eod.*

§. 247. *Excusationes necessariae hodiernum fere omnes receptae sunt, non item omnes voluntariae ubique eodem modo admittuntur. Consulendae ergo singularum civitatum leges & statuta, quae si deficient, ius Romanum servatur. Rariores autem hodie sunt excusationes voluntariae, quia tutores salario gaudent; cum apud Romanos tutelae essent gratuitae. Maritus fere omnium locorum moribus est curator uxoris. In Saxonia tamen feminae etiam innuptae subsunt curatoribus.*

TIT. XXVI.

Remouventur tutores DE *Remouventur*

SVSPECTIS TVTORIBVS ET CVRATORIBVS.

§. 248.

Quum tutela & EXCVSATIONE & REMO- Con-
TIONE finiatur, (§. 219.) & de illa nexio-
hactenus dictum fit: de hac dicendum erit hoc nis ratio
titulo.

§. 249. Remouentur tutores SVSPECTI. Ita Quinam
vero vocantur, qui non ex fide gerunt. §. 5. tutores
Inst. h. t. Ex fide non gerere censentur, qui suspecti
vel *ad oculo malo*, vel culpa & negligentia, non
satisfaciunt officio. — *Culpa est omnis de li-
gentia debita.*

§. 250. Quum ergo interfit reip. res pupilli Quid
saluas esse: prodita est POSTVLATIO SVSPEC- postula-
TI, id est, accusatio quasi publica tutoris vel tio su-
curatoris non ex fide gerentis, ad remotionem specti?
eius, Et aliquando poenam arbitrariam insi-
gendam comparata.

§. 251. Dicitur accusatio quasi publica *), Cur di-
§. 3. *Inst. L. I. §. 6. ff. h. t.* quia omnibus catur
patet. Vere publica non est, cum non descen- quasi
dat ex delicto publico; nec coram praefecto publico
vbi, ad quem cognitio de delictis publicis spec-

tat, instituat; sed coram praetore, praefide aliisque, qui ordinariam exercent iurisdictionem, L. 4. *pr. ff. de off. eius cui mand. est iurisid.*

*) Vtuntur Icti particula *quasi* quoties aliquid non proprie, sed κατ' ἀνάλογίαν ita dici posse innuebant. Hinc in iure nostro occurrunt *quasi contractus, quasi delicta, quasi possessio, quasi traditio, accusationes quasi publicae, remedia quasi possessoria.*

Quinam suspectos accusare possint? §. 252. Quum ergo haec accusatio sit quasi publica: (§. 251.) consequens est, ut omnes possint accusare, veluti contutores, L. 3. *pr. ff. h. t.* immo & mulieres, quae alias accusare nequeunt. L. 1. §. 7. *ff. eod.* iuncta L. 1. L. 2. *ff. de accusat. **

*) Immo et ex officio magistratus suspectos persequitur, quippe qui in malos homines inquirere debet. L. 3. L. 13. *ff. de offic. praef.* Et hinc ille tutorem suspectum, quem nemo accusat, removere potest. L. 3. §. 4. *ff. eod.* Quod & hodie frequentissime fieri solet.

Quinam suspecti postulantur? §. 253. Quumque reip. inter sit, rem pupilli saluam esse: (§. 250.) consequens est, ut omnes tutores accusari possint, L. 1. §. 5. *ff. §. 2. Inst. h. t.* etiam qui satis offerunt; L. 5. L. 6. *ff. §. ult. Inst. h. t.* immo & legitimi; quamvis ob necessitudinem, qua pupillo iuncti sunt, plerumque eorum famae consulatur, & loco remotionis eis adiungatur curator, ne infamia in ipsum pupillum quodammodo redundet. L. 9. *ff. eod.* §. 254.

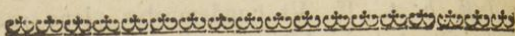
§. 254. Quum porro ea accusatio tendat ad Modus
 tutoris suspecti remotionem: (§. 250.) con- procedendi.
 sequens est, I. vt accusato statim interdicendum
 sit administratione quoad finiatur cognitio. §.
 7. *Inst. h. t. II.* Vt condemnatus plane re-
 moueatur, vel cum infamia, si doli reus sit; §.
 6. *Inst. L. ult. C. h. t.* vel sine ignominia, si
 culpa latae aut leuis. L. 3. §. *ult. ff. L. ult.*
C. h. t.

§. 255. Quum & ad poenam arbitrariam tu- Tutor
 tori infligendam agi possit: (§. 250.) sequi non-
 tur, IV. vt si factum atrocius in tutela vel cu- num-
 ra admissum sit, tutor vel curatōr ad praefec- quam
 tum vrbi, (id est ad magistratum, cui ius gla- extra
 dii est) remittatur, vt is extra ordinem pro- nem pu-
 modo delicti in hominem animaduertat. §. 10. nitur.
 & 11. *Inst. L. 1. §. ult. ff. h. t.*

§. 256. Denique quia haec actio, quamuis Quando
 in se ciuilibus, publica tamen iudicia quodammodo haec ac-
 do imitatur: (§. 250.) id quoque inde sequi- cusatio
 tur, V. vt, mortuo ante sententiam reo, vel expiret
 tutela interea quocunque modo finita, ea accu-
 satio extinguatur. §. 8. *Inst. L. pen. ff. L. 1.*
C. h. t. Neque enim mortuus tutor remoueri
 potest, neque finita tutela opus est hoc reme-
 dio, quum per actionem tutelae pupillo satis
 prospectum sit. (§. 220).

§. 257. Quia vero hodie quotannis rationes Vfus
 exiguntur, & hinc etiam ante tutelam finitam hodie-
 tutor nus,

tutor ad eas reddendas adigi potest: (§. 221.)
hinc non tam quotidianae sunt suspectorum ac-
cusationes, ac tempore Vlpiani. L. 1. *pr. ff.*
h. t. Vid. Mynling. *ad pr. Inst. h. t.*

LIB. II. TIT. I.

D E

RERVM DIVISIONE ET
ADQVIRENDO EARVM
DOMINIO.

§. 258.

Hactenus de *personis*, tamquam de primo
Ratio **con-** iuris obiecto, actum: (§. 60.) sequitur
nexio- iam alterum, puta *RES*, in quarum iure expli-
nis. cando libri secundus & tertius cum initio quarti
versantur.

I. DE RERVM DIVISIONE.

§. 259.

Quemadmodum iureconsulti *hominem* &
Diffe- *personam* distinguere solent: (§. 61.)
rentia rei & pecu- ita accurate discernunt *REM* & *PECVNIAM*,
niae. quarum illa hac latius patet, siquidem *RES*
etiam ea, quae extra computationem patrimo-
nii nostri sunt, continet; *PECVNIAE* significa-
tio ad ea, quae in patrimonio nostro sunt, re-
fertur.

*Colleg. ad
Boehmeri introd.
in jus de tit. de
Dere. rerum.
§. 7. & 10.*